

KNOWLEDGE
@WORK

Zintegrowany
model kształcenia
przez całe życie
na uczelniach wyższych

Ogólnopolskie badania ankietowe wykładowców studiów podyplomowych

Raport

Szczecin, czerwiec 2013

Jarosław Poteralski

Zachodniopomorska
Szkoła Biznesu
w Szczecinie

Zachodniopomorska Szkoła Biznesu

Biuro Projektu:

ul. Żołnierska 53, 71-210 Szczecin

tel. +48 91/ 814 94 57

e-mail: KnowledgeatWork@zpsb.pl

www.KnowledgeatWork.pl

Jarosław Poteralski

Ogólnopolskie badania ankietowe wykładowców studiów podyplomowych

Zawartość

Wprowadzenie	3
1. Założenia wprowadzające	4
2. Metodologia badania	14
2.1. Cel oraz założenia badania	14
2.2. Problemy i hipotezy badawcze	16
2.3. Realizacja badania	19
2.4. Charakterystyka badanej próby	20
3. Analiza statystyczna wyników badania oraz ich interpretacja	28
3.1. Czynniki wpływające na ocenę studiów podyplomowych	28
3.2. Miejsce uczelni wyższych oraz studiów podyplomowych w kształceniu przez całe życie	47
3.3. Nowoczesny model kształcenia przez całe życie	50
4. Weryfikacja hipotez badawczych	62
Podsumowanie i rekomendacje	70
Spis tabel	74
Spis wykresów	75
Załącznik nr 1 Kwestionariusz ankietowy	76

Człowiek - najlepsza inwestycja

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Wprowadzenie

Niniejszy dokument stanowi raport z ogólnopolskiego badania realizowanego przez Zachodniopomorską Szkołę Biznesu w Szczecinie w ramach projektu pt. **„Knowledge@Work-zintegrowany model kształcenia przez całe życie na uczelniach wyższych”**. Projekt jest współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki:

Priorytet IV: **Szkolnictwo wyższe i nauka**

Działanie 4.1.: **Wzmocnienie i rozwój potencjału dydaktycznego uczelni oraz zwiększenie liczby absolwentów kierunków o kluczowym znaczeniu dla gospodarki opartej na wiedzy**

Poddziałanie 4.1.1.: **Wzmocnienie potencjału dydaktycznego uczelni**

Badanie, którego wyniki są przedmiotem niniejszego raportu, jest jednym z trzech ogólnopolskich badań, przewidzianych do realizacji w ramach projektu **„Knowledge@Work-zintegrowany model kształcenia przez całe życie na uczelniach wyższych”**.

Podstawowym celem całego procesu badawczego jest diagnoza jakości kształcenia oraz oferty edukacyjnej szkół wyższych na poziomie studiów podyplomowych, a także określenie miejsca studiów podyplomowych w koncepcji kształcenia przez całe życie (lifelong learning). Wyniki badania mają posłużyć do stworzenia nowoczesnego modelu studiów podyplomowych, uwzględniającego zarówno potrzeby słuchaczy, jak również najnowsze wytyczne związane z realizacją koncepcji gospodarki opartej na wiedzy. Celem nadrzędnym projektu **„Knowledge@Work - zintegrowany model kształcenia przez całe życie na uczelniach wyższych”** jest bowiem wzmocnienie potencjału dydaktycznego polskich uczelni poprzez opracowanie i wdrożenie zintegrowanego modelu LLL (lifelong learning) **Knowledge@Work**.

W trakcie realizacji projektu przewidziano badania zarówno wśród słuchaczy studiów podyplomowych, jak również kierowników studiów i wykładowców. Niniejszy raport przedstawia wyniki badania zrealizowanego w grupie wykładowców – osób prowadzących zajęcia na studiach podyplomowych.

1. Założenia wprowadzające

Współczesna, dynamicznie zmieniająca się gospodarka, gdzie rozwojowi nowych technologii, towarzyszy wzrost mobilności pracy oraz starzenie się społeczeństw, stawia przed modelami kariery zawodowej szereg wyzwań oraz przyczynia się do ich reorientacji. Charakterystycznymi trendami w tym obszarze są:

- rosnąca rola wiedzy, wzrost znaczenia kompetencji i kwalifikacji,
- konieczność uczenia się w różnych miejscach i formach oraz przez całe życie (LLL),
- nowy model kariery – zdolność adaptacji do szybkich zmian, udział w kreowaniu zmian.

W tym kontekście pojawia się potrzeba różnicowania dróg kariery edukacyjnej, poprzez organizowanie kształcenia pod indywidualne potrzeby osób i umożliwianie wyboru wielu miejsc i form kształcenia. Próbą zdynamizowania rozwoju gospodarczego państw UE poprzez sprostanie wyzwaniom edukacyjnym jest ustanowienie europejskiego obszaru LLL¹. Europejski obszar LLL wyznacza kilka podstawowych zasad:

- postawienie osoby uczącej się w centrum polityki, zindywidualizowanie kształcenia i szkolenia,
- obejmowanie polityką LLL wszystkich osób w każdym wieku;
- docenianie różnych form uczenia się (nie tylko uczenia się formalnego, ale także pozaformalnego i nieformalnego),
- potwierdzanie kompetencji (nadawanie kwalifikacji) niezależnie od miejsca, sposobu i czasu uczenia się,
- ułatwianie dostępu do nowych ścieżek kariery,
- rozwijanie partnerstwa na rzecz LLL,
- skuteczne inwestowanie w uczenie się.

---

¹ *Perspektywa uczenia się przez całe życie* (projekt), Międzyresortowy Zespół ds. uczenia się przez całe życie, MEN, Warszawa 2011, s. 3

Wdrażanie powyższych zasad polityki LLL uznane zostało za najważniejszy cel strategiczny współpracy europejskiej w dziedzinie kształcenia i szkolenia do roku 2020. Najważniejszym zaś instrumentem służącym realizacji polityki LLL są Europejskie Ramy Kwalifikacji, które mają umożliwić porównywalność kwalifikacji zdobywanych w różnych sektorach i krajach UE.

W Polsce, tak jak w większości państw UE, podjęto decyzję o opracowaniu i wdrożeniu Krajowych Ram Kwalifikacji. Jednakże, nie wypracowano jeszcze kompleksowej i spójnej polityki na rzecz uczenia się przez całe życie², w tym uwzględniającej możliwości i zadania uczelni wyższych w tym zakresie³.

Uczenie się w Polsce, postrzegane według standardów nowej polityki LLL, w niektórych zakresach lokuje nasz kraj na wysokiej pozycji wśród krajów UE i OECD. Wysoka ocena dotyczy głównie wybranych zakresów związanych z edukacją formalną, obejmującą dzieci i młodzież pomiędzy 6 a 24 rokiem życia. Jednocześnie badania ukazują niską pozycję Polski w europejskim obszarze uczenia się przez całe życie⁴. Wśród najłagodniej rozwiniętych zakresów uczenia się identyfikowane są takie wyzwania, które wymagają reakcji i większej niż dotychczas aktywności ze strony uczelni wyższych. Główne problemy związane z uczeniem się przez całe życie odnoszące się do uczelni wyższych⁵ to:

- niska jakość programów szkoleniowych i ich dostosowania do potrzeb rynku pracy;
- mała elastyczność form kształcenia, zbyt słabe powiązanie kształcenia z potrzebami gospodarki;
- niski poziom wykorzystania ICT;
- jeden z wyższych w krajach rozwiniętych procent osób w wieku 25-29 lat niezatrudnionych i nieuczestniczących w szkoleniach;

² W znowelizowanej ustawie Prawo o szkolnictwie wyższym znajduje się zapis (dość ogólny), iż jednym z obowiązków uczelni wyższych jest kształcenie ustawiczne. Należy jednak zauważyć, iż termin LLL różni się kształcenia ustawicznego, zdefiniowanego w Polsce jedynie w odniesieniu do instytucji oświaty oraz instytucji rynku pracy.

³ Obecnie, trwają prace powołanego w 2010r. Międzyresortowego Zespołu ds. uczenia się przez całe życie, w tym Krajowych Ram Kwalifikacji, nad opracowaniem dokumentu strategicznego pn. Perspektywa uczenia się przez całe życie, dotyczącego rozwiązań na rzecz rozwoju LLL w Polsce.

⁴ Perspektywa uczenia się ...(projekt), op. cit. s. 37-39

⁵ Identyfikowane są m.in. przez takie wiodące instytucje i organizacje, jak: UE, OECD, Bank Światowy.

- niski poziom upowszechnienia usług doradztwa zawodowego i edukacyjnego przez całe życie;
- wysokie zróżnicowanie uczestnictwa dorosłych w LLL, w tym silnie powiązane z poziomem wykształcenia;
- niski poziom inwestowania w szkolenia zawodowe pracowników;
- brak rozwiniętego systemu walidacji kwalifikacji;
- niski poziom kompetencji kluczowych dorosłych, zwłaszcza w zakresie kompetencji informatycznych, społecznych i obywatelskich;
- niskie osiągnięcia profesjonalne dorosłych;
- niska progresja uznawania wartości świadectw na rynku pracy od poziomu świadectwa ukończenia szkoły zasadniczej do poziomu dyplomu licencjata; istotną wartość pracodawcy przypisują dopiero dyplomowi magistra.

Uczelnie wyższe stanowią jeden z najważniejszych podmiotów, realizujących ideę uczenia się przez całe życie. Odbywa się to w rozmaity sposób, między innymi poprzez ofertę studiów niestacjonarnych, przeznaczonych głównie dla osób pracujących, choć w praktyce znaczna część studentów tego rodzaju studiów nie ma stałego zatrudnienia.

Oferta edukacyjna szkół wyższych tworzona z myślą o studentach nietradycyjnych obejmuje również⁶:

- studia podyplomowe, kursy i inne formy kształcenia, umożliwiające podwyższanie kwalifikacji zawodowych osobom z wyższym wykształceniem;
- uniwersytety trzeciego wieku i uniwersytety otwarte, przeznaczone dla osób dorosłych (w różnym wieku, nie tylko „seniorów”), pragnących rozszerzyć swoją wiedzę i umiejętności w dziedzinach niezwiązanych z pracą zawodową;
- zajęcia przeznaczone dla uczniów szkół średnich, służące lepszemu przygotowaniu do podjęcia studiów i zwiększeniu motywacji do studiowania na kierunkach niecieszących się szczególnym zainteresowaniem kandydatów (studia techniczne, studia w zakresie nauk ścisłych).

⁶ A. Kraśniewski, Proces boloński to już 10 lat, Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, Warszawa 2009, s. 88.

Spośród ww. form kształcenia największą popularnością cieszą się studia podyplomowe. Uczelnie oferują niemal 2 000 programów tego typu studiów. Liczba ich uczestników wzrosła od 1990 roku kilkakrotnie, osiągając poziom ponad 170 tysięcy⁷.

Zainteresowanie studiami podyplomowymi potwierdzają również badania przeprowadzone przez Zachodniopomorską Szkołę Biznesu w Szczecinie w latach 2009-2010, w trakcie których ponad 70% pracujących osób dorosłych z wyższym wykształceniem dostrzegало potrzebę podwyższania swoich kwalifikacji. Jak wynika z badań, 90% osób uczestniczących w studiach podyplomowych robi to z własnej woli, a nie ze względu na decyzję swojego pracodawcy. Studia podyplomowe są natomiast oceniane bardzo wysoko w kontekście ich roli w dalszym rozwoju jednostki, możliwości awansu itp.⁸

Studia podyplomowe są przykładem szybkiego dostosowania się polskich uczelni do potrzeb rynku pracy. Znaczna część programów tych studiów została opracowana z inicjatywy i we współdziałaniu z instytucjami zewnętrznymi, m.in. urzędami administracji publicznej oraz podmiotami gospodarczymi⁹.

Mimo wyższej elastyczności studiów podyplomowych niż studiów I i II stopnia jest to jednak forma kształcenia, która na rynku jest uważana za znacznie mniej elastyczną niż oferty szkoleń, oferowanych przez firmy szkoleniowe. Nowelizacja Ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym dodatkowo wprowadziła wymóg realizacji studiów podyplomowych w wymiarze co najmniej dwóch semestrów studiów, co wydłuża proces zdobywania nowych, lub uzupełniania posiadanych już kwalifikacji oczekiwanych na rynku pracy.

Uczelnie z reguły nie prowadzą selekcji merytorycznej kandydatów na studia podyplomowe, a decydujące znaczenie ma kolejność zgłoszeń. Stąd na studia podyplomowe trafiają osoby z różnym poziomem wiedzy i umiejętności o różnych oczekiwaniach i potrzebach.

Uważa się również, że najłabszym ogniwem krajowego systemu uczenia się przez całe życie jest uznawanie (a raczej jego brak) efektów osiągniętych w wyniku kształcenia realizowanego w sposób nieformalny lub pozaformalny, zwłaszcza poza systemem

⁷ Ibidem, s. 88.

⁸ Próba wynosiła 560 osób pracujących z terenu Polski Północno-Zachodniej.

⁹ A. Kraśniewski, Proces boloński..., op. cit., s. 88-89.

szkolnictwa wyższego. Obowiązujące regulacje prawne umożliwiają uznawanie jedynie udokumentowanych efektów kształcenia w zakresie języków obcych oraz technologii informacyjnych¹⁰.

W myśl nowego modelu LLL bezwzględną koniecznością jest reorientacja systemu kształcenia i szkoleń. Warunkiem powinno być tutaj uznanie, że głównym miejscem zorganizowanego uczenia się dorosłych nie jest już wyłącznie szkoła lub podobna instytucja, ale również środowisko pracy i zaangażowania społecznego. Wzrost znaczenia wiedzy dla zrównoważonego rozwoju gospodarki i społeczeństwa sprawia, że wartość efektów uczenia się uzyskanych poza systemem edukacji formalnej stale rośnie. Systemy kształcenia i szkolenia powinny reorientować się na ściślejszą współpracę ze środowiskiem pracy oraz w większym stopniu uwzględniać rolę uczenia się innego niż formalne. Wymaga to uznawania uczenia się pozaformalnego i nieformalnego jako równorzędnych form uczenia się i zdobywania kwalifikacji, w tym rozwijania systemu identyfikacji, oceny i uznawania efektów uczenia się innego niż formalne¹¹.

Uczelnie, które powinny być ośrodkami kreującymi potrzebę LLL, wspomagającymi poradnictwo edukacyjne i zawodowe przez całe życie, stają się biernymi dostawcami kolejnych kierunków, wchodząc tym samym w bezpośrednią konkurencję z komercyjnymi firmami szkoleniowymi, oferującymi kursy. Starcie to często przegrywają narażając się na krytykę, iż studia podyplomowe dają tylko i wyłącznie wiedzę akademicką, która powszechnie jest rozumiana pejoratywnie jako „czysta teoria” bez praktycznego zastosowania. Kursy z kolei pozwalają na zdobycie zarówno wiedzy, jak i praktycznych umiejętności.

Osoba dorosła ucząca się stanowi główny element odniesienia dla polityki uczenia się przez całe życie (LLL). W centrum uwagi powinna znaleźć się osoba uczestnicząca w procesie kształcenia a nie podmioty, które reprezentują podaż na rynku usług edukacyjnych dla dorosłych.

Realizacja polityki uczenia się przez całe życie i jej popularyzacja wymagają także unowocześnienia formuły nauczania osób dorosłych na uczelniach wyższych. Studia

---

¹⁰ ibidem, s. 89.

¹¹ *Perspektywa uczenia się*, op. cit., s. 4.

podyplomowe na dzień dzisiejszy zdominowane są przez podejście szkolne, w którym edukacja osób dorosłych przypomina, pod względem wzorów organizacyjnych i dydaktyki, edukację uczniów i studentów. Natomiast modele nauczania dla tej grupy muszą być inne – przede wszystkim powinny być oparte na uznaniu zgromadzonego już doświadczenia, autonomiczności i odpowiedzialności osób dorosłych oraz na ścisłym związku uczenia się z pracą zawodową.

W perspektywie 2030 roku trzeba się liczyć z rosnącym zapotrzebowaniem na kompetencje specjalistyczne, w miarę jak polska gospodarka przesuwając się będzie w stronę sektorów o wyższej wartości dodanej. Nabierając znaczenia będą również kompetencje ogólne, takie jak umiejętność pracy zespołowej, umiejętność rozwiązywania problemów i podejmowania decyzji, czy znajomość języków obcych¹².

Kolejnym istotnym czynnikiem, który w najbliższych latach determinował będzie ofertę edukacyjną dla dorosłych, jest uwzględnienie w tej ofercie konieczności kształcenia również w zakresie tzw. kompetencji kluczowych.

Wg raportu Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości (PARP) z 2009 roku, rozwój nowoczesnej gospodarki zmienia charakter wykształcenia i oczekiwania względem pracowników. Oprócz tradycyjnych kwalifikacji zawodowych (zwanymi twarde) na znaczeniu zyskują ogólne umiejętności tzw. kompetencje kluczowe (społeczne), rozwijane niezależnie od rodzaju pracy, zawodu i stanowiska. Do kompetencji kluczowych zalicza się najczęściej następujące rodzaje umiejętności¹³:

- uczenia się i rozwiązywania problemów;
- myślenia – dostrzegania zależności przyczynowo- skutkowych i funkcjonalnych oraz złożoności zjawisk;
- poszukiwania, segregacji i wykorzystywania informacji z różnych źródeł;
- doskonalenia się – elastycznego reagowania na zmiany i poszukiwanie nowych rozwiązań;
- komunikowania się – korzystania z technologii, porozumiewania się w kilku językach;

¹² *Polska 2030- wyzwania rozwojowe*, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, Warszawa, lipiec 2009, s. 219.

¹³ K. B. Matusiak, J. Kuciński, A. Gryzik (red.), *Foresight kadr nowoczesnej gospodarki*, PARP, Warszawa 2009, s. 127-128.

- argumentowania i obrony własnego zdania;
- współpracy i porozumienia w grupie;
- działania – organizowania pracy, opanowania technik i narzędzi pracy, projektowania działań i przyjmowania odpowiedzialności za wyniki.

Z raportu PARP wynika również, że potrzebne kompetencje nowoczesnej gospodarki inaczej prezentują się w odniesieniu do kadry zarządzającej i pracowników. W tabeli nr 1 przedstawiono kompetencje, których rozwoju oczekuje się wśród kadry zarządzającej, natomiast w tabeli nr 2 – wśród pracowników¹⁴.

Tabela 1. Oczekiwane kompetencje kadry kierowniczej

L.p.	Kompetencja	Odsetek wskazań
1	Umiejętność funkcjonowania w otoczeniu międzynarodowym	93,3%
2	Praca w zespole, zarządzanie zespołami	91,1%
3	Kreatywność i przedsiębiorczość	91,1%
4	Zarządzanie wiedzą i infobrokerstwo	91,1%
5	Komunikacja interpersonalna, autoprezentacja	88,9%
6	Znajomość języków obcych	88,9%
7	Znajomość technologii informatycznych	84,4%
8	Wykorzystanie technologii mobilnych	82,2%
9	„Przekwalifikowalność” i mobilność	88,9%
10	Ochrona własności intelektualnej	77,8%
11	Ugruntowane podstawy matematyki	77,8%

Źródło: K. B. Matusiak, J. Kuciński, A. Gryzik (red.), *Foresight kadr nowoczesnej gospodarki, PARP, Warszawa 2009*, s. 128.

Jak wynika z tabeli 1, trzema najważniejszymi kompetencjami „nowoczesnej gospodarki”, których oczekuje się od kadry kierowniczej przedsiębiorstw są **umiejętność funkcjonowania w otoczeniu międzynarodowym, praca w zespole** oraz **zarządzanie zespołami**, jak również **kreatywność i przedsiębiorczość**. Listę pięciu najważniejszych kompetencji niezbędnych kierownikom i menedżerom zamykają **zarządzanie wiedzą i infobrokerstwo** oraz **komunikacja interpersonalna, autoprezentacja**.

¹⁴ K. B. Matusiak, J. Kuciński, A. Gryzik (red.), *Foresight kadr nowoczesnej...*, op. cit.

Tabela 2. Oczekiwane kompetencje pracowników

L.p.	Kompetencja	Odsetek wskazań
1	„Przekwalifikowalność” i mobilność	91,1%
2	Znajomość technologii informatycznych	82,2%
3	Znajomość języków obcych	80,0%
4	Umiejętność funkcjonowania w otoczeniu międzynarodowym	73,3%
5	Wykorzystanie technologii mobilnych	71,1%
6	Komunikacja interpersonalna, autoprezentacja	71,1%
7	Praca w zespole, zarządzanie zespołami	71,1%
8	Kreatywność i przedsiębiorczość	68,9%
9	Ugruntowane podstawy matematyki	62,2%
10	Zarządzanie wiedzą i infobrokerstwo	57,8%
11	Ochrona własności intelektualnej	55,6%

Źródło: K. B. Matusiak, J. Kuciński, A. Gryzik (red.), *Foresight kadr ...*, op. cit., s. 128.

Oczekiwania wobec ogółu pracowników, kształtują się nieco inaczej, niż miało to miejsce w przypadku kadry kierowniczej. Choć lista wszystkich kompetencji kluczowych w obu przypadkach zawiera te same elementy, to jednak różnią się ich pozycje w rankingu. Najważniejszą kompetencją kluczową pracowników, zdaniem ekspertów, jest „przekwalifikowalność” i mobilność. Na drugiej pozycji znalazła się znajomość technologii informatycznych, na trzeciej zaś znajomość języków obcych. Listę pierwszych pięciu najważniejszych kompetencji kluczowych pracowników zamykają umiejętność funkcjonowania w otoczeniu międzynarodowym oraz wykorzystanie technologii mobilnych. Jak widać tylko jedna kompetencja znalazła się w pierwszej piątce zarówno w grupie kierowniczej, jak i ogółu pracowników. Była nią umiejętność funkcjonowania w otoczeniu międzynarodowym.

Nowoczesny pracownik niezależnie od profilu kształcenia musi dysponować zestawem „umiejętności miękkich”, bez których utrzymanie pracy będzie niezwykle trudne. Eksperti rynku pracy podkreślają, że pracę otrzymuje się w 70% dzięki wiedzy fachowej i w 30% dzięki kompetencjom społecznym, traci się zaś w 70% z braku kompetencji społecznych i w 30% z braku kwalifikacji merytorycznych. Pracownik nowoczesnej gospodarki XXI wieku to wszechstronnie przygotowany absolwent szkoły czy uczelni, który co najmniej kilka razy w życiu zmienia zawód i będzie w stanie dostosować się do potrzeb rynku. O jego szansach na

rynku pracy decyduje elastyczność i chęć uczenia się, sprawne władanie wszystkimi zdobyczami technik zarządzania informacją oraz umiejętności w zakresie komunikacji międzyludzkiej i zespołowej pracy projektowej. Zachodzące w gospodarce zmiany kreują zapotrzebowania na nowe kwalifikacje i umiejętności zasobów pracy. Utrzymanie równowagi w zakresie kompetencji zawodowych na dynamicznym rynku pracy ery informacyjnej wymaga równie dynamicznych dostosowań po stronie podaży pracy¹⁵.

W kontekście wyzwań współczesnego rynku pracy, gdzie rośnie nacisk na kompetencje kluczowe, niezwykle istotna jest właściwa identyfikacja, które z obszarów kompetencyjnych są rozwinięte w stopniu wystarczającym, a które wymagają jeszcze wsparcia w procesie edukacyjnym. Skutkuje to potrzebą zindywidualizowania procesu kształcenia, zarówno w zakresie programu, jak i formy kształcenia dorosłych.

Żeby sprostać wymaganiom współczesnego rynku edukacyjnego dla dorosłych, uczelnie muszą charakteryzować się wysokim poziomem elastyczności. Jak się wydaje elastyczność tą może zapewnić większe wykorzystanie technologii informatycznych w procesie nauczania.

Istotnym elementem indywidualizacji kształcenia są nowe technologie. Uczelnie wyższe, oferując studia podyplomowe korzystają z nich w znikomym stopniu. Zaledwie 2% oferty studiów podyplomowych stanowią studia realizowane w drodze e-learningu, zaś w przypadku 5% studiów z towarzyszeniem wsparcia e-learningowego¹⁶.

Współcześnie na świecie popularność zyskują już rozwiązania m-learningowe, opierające się na wykorzystaniu nośników mobilnych, takich jak smartfony, tablety itp. Na popularności tej formy nauczania wskazują również badania MBM- Institut für Medien und Kompetenzforschung z 2011 roku¹⁷. Według tych badań najważniejszym trendem w kształceniu w przyszłości będzie właśnie m-learning.

W Polsce jak dotychczas nie przeprowadzono badań, które wskazywałyby na wykorzystanie m-learningu w procesie edukacyjnym. Wynika to z faktu, że m-learning ze

¹⁵ K. B. Matusiak, J. Kuciński, A. Gryzik (red.), *Foresight kadr ...*, op. cit., s. 129.

¹⁶ Na podstawie badania własnego Zachodniopomorskiej Szkoły Biznesu w Szczecinie, realizowanego w 2012 roku na próbie oferty 500 studiów podyplomowych w całej Polsce.

¹⁷ Weiterbildung und Digitales Lernen, heute und in drei Jahren. Mobile und vernetzte Szenarien, MMB-Trendmonitor, II/2011, MMB Institut für Medien und Kompetenzforschung, Essen 2011, s. 4.

względu na swoją innowacyjność, wykorzystywany jest dopiero w kilku firmach prywatnych, natomiast technologia ta nie została jeszcze zaimplementowana w kształceniu na uczelniach.

Istotnym jest fakt, że wykorzystanie różnych form nauczania na odległość pozwala na modyfikowanie programów pod kątem rzeczywistych potrzeb odbiorców. Możliwe jest to dzięki ograniczeniu bezpośredniego zaangażowania w proces edukacyjny wykładowcy/trenera oraz ciągłemu dostępowi do materiałów m- oraz e-learnigowych.

2. Metodologia badania

2.1. Cel oraz założenia badania

Zebranie i analiza danych stanowiło jedno z zadań projektu, determinujących założenia i elementy innowacyjnego modelu kształcenia podyplomowego. Założono, iż kluczowe jest poznanie uwarunkowań dotyczących przygotowania i realizacji oferty studiów podyplomowych uczelni wyższych w Polsce, oraz postrzegania tej oferty przez główne podmioty uczestniczące w procesie kształcenia. Zbierając dane na potrzeby realizacji projektu zastosowano triangulację metod badawczych. Przeprowadzono analizę danych zastanych (desk research) i zorganizowano panele ekspertów; ich celem było stymulowanie nowego spojrzenia na problem kształcenia przez całe życie na uczelniach wyższych w Polsce.¹⁸ Zrealizowano także badania pierwotne, wykorzystujące ilościowe metody zbierania danych i obejmujące swoim zasięgiem całą Polskę.

Głównym celem badań ilościowych realizowanych na potrzeby projektu „*Knowledge@Work - zintegrowany model kształcenia przez całe życie na uczelniach wyższych*” było pogłębienie wiedzy na temat jakości kształcenia oraz oferty edukacyjnej szkół wyższych na poziomie studiów podyplomowych, a także określenie miejsca studiów podyplomowych w koncepcji kształcenia przez całe życie (LLL – lifelong learning). W szczególności w badaniu zwrócono uwagę na kwestie elastyczności oferty edukacyjnej szkół wyższych, adresowanej do osób dorosłych powracających z rynku pracy. Przyjęto, iż w procesie przygotowywania i realizacji usługi edukacyjnej należy uwzględniać nie tylko oczekiwania słuchaczy i przewidywane efekty kształcenia, ale także już posiadane kompetencje słuchaczy (uzyskane dzięki kształceniu formalnemu i pozaformalnemu). W niniejszym opracowaniu, pod pojęciem elastycznej oferty rozumie się taki program kształcenia podyplomowego, który odpowiada na oczekiwania rynku pracy (pracodawców)

---

¹⁸ Wyniki z przeprowadzonych badań wtórnych zawarto w dwóch raportach dostępnych na stronie internetowej projektu: <http://knowledgeatwork.pl>. Są to: Realizacja koncepcji Life Long Learning (uczenie się przez całe życie) w systemie szkolnictwa wyższego w Polsce (opr. dr hab. W. Jarecki), oraz Edukacja przez całe życie na uczelniach wyższych - dobre praktyki (opr. E. Świergiel).

oraz stwarza możliwości indywidualizacji ścieżki kształcenia stosownie do potrzeb słuchaczy studiów podyplomowych.

Na etapie planowania procesu badawczego założono, że w celu uzyskania obiektywnego obrazu jakości oferty edukacyjnej polskich uczelni w zakresie studiów podyplomowych, badaniem powinni zostać objęci główni interesariusze procesu kształcenia. Stąd zostało ono zaplanowane w trzech grupach respondentów¹⁹:

1. **Słuchacze studiów podyplomowych**: zaplanowano badanie w grupie co najmniej 500 osób;
2. **Osoby prowadzące zajęcia na studiach podyplomowych (wykładowcy)**: zaplanowano badanie w grupie co najmniej 200 osób;
3. **Osoby odpowiedzialne za studia podyplomowe (kierownicy, dziekani, sekretarze)**: zaplanowano badanie w grupie co najmniej 60 osób.

Badanie słuchaczy studiów podyplomowych miało na celu poznanie: głównych motywów, jakimi kierują się osoby dorosłe decydujące się na skorzystanie z oferty edukacyjnej uczelni wyższych, opinii na temat jakości i organizacji studiów podyplomowych, oczekiwań i napotkanych trudności w kształceniu, preferowanych form kształcenia, itp.

W przypadku osób odpowiedzialnych na uczelniach wyższych za studia podyplomowe, szczególnie ważne było poznanie opinii nt. działań, jakie należy podjąć na rzecz doskonalenia prowadzonych studiów, oraz ograniczeń napotykanym w procesie ich doskonalenia.

Dopełnienie informacji uzyskanych od obu grup, stanowią poglądy i obserwacje osób prowadzących zajęcia na studiach podyplomowych. Podobnie jak w przypadku słuchaczy i kierowników studiów, osoby należące do grupy wykładowców zostały poproszone o opinię na temat jakości oferty i ewentualnych, pożądanych zmian w sposobie realizacji kształcenia.

---

¹⁹ Dla każdej z badanych grup przygotowano odrębny raport zawierający wyniki i wnioski z badań. Raporty dostępne na stronie internetowej projektu: <http://knowledgeatwork.pl>.

Wszystkie badane osoby zostały także poproszone o określenie preferencji, oraz potrzeb lub ograniczeń w odniesieniu do stosowania technik kształcenia na odległość (e-learning, m-learning).

2.2. Problemy i hipotezy badawcze

Analiza dostępnych opracowań oraz wyników badań, odnoszących się do idei kształcenia przez całe życie, w szczególności do roli uczelni wyższych w tym kształceniu, umożliwiła sformułowanie podstawowych problemów oraz hipotez badawczych, zarówno dla całego badania, jak również jego etapów, realizowanych w wyróżnionych grupach.

Główny problem badawczy dla całego procesu badawczego brzmi:

Czy oferta edukacyjna uczelni wyższych w zakresie studiów podyplomowych odpowiada wymogom koncepcji kształcenia przez całe życie, opierającej się na ścisłym powiązaniu z potrzebami rynku pracy, indywidualizacji kształcenia oraz wykorzystaniu technologii informatycznych?

W oparciu o powyższe pytanie sformułowano **główną hipotezę badawczą dla całego procesu badawczego:**

HG: Oferta edukacyjna uczelni wyższych w zakresie studiów podyplomowych w niewystarczającym stopniu odpowiada wymogom koncepcji kształcenia przez całe życie, głównie ze względu na niską elastyczność w zakresie reagowania na potrzeby rynku pracy, braku zindywidualizowanego podejścia do słuchaczy, jak również niskiego poziomu wykorzystania technologii informatycznych.

W dalszej kolejności sformułowano również **główny problem badawczy w odniesieniu do badanej grupy, a mianowicie osób prowadzących zajęcia na studiach podyplomowych.**

Sprowadza się on do pytania: Jakie aspekty odnoszące się do studiów podyplomowych – w opinii osób prowadzących zajęcia na studiach podyplomowych – należy zmodyfikować, aby oferta uczelni wyższych odpowiadała zasadom kształcenia przez całe życie? Na jakie trudności, mające wpływ na jakość usługi edukacyjnej napotykają

wykładowcy na studiach podyplomowych? Jakie są oczekiwania wykładowców wobec organizacji i realizacji zajęć na studiach podyplomowych?

Następnie sformułowano **hipotezę główną odnoszącą się do opinii wykładowców studiów podyplomowych** na temat oferty kształcenia uczelni wyższych w zakresie studiów podyplomowych:

HG: Formy kształcenia osób dorosłych oferowane przez uczelnie wyższe, w szczególności studia podyplomowe są istotnym elementem oferty edukacyjnej w zakresie kształcenia przez całe życie. Konkurencyjność studiów podyplomowych kształtują przede wszystkim czynniki związane z indywidualizacją procesu kształcenia poszczególnych słuchaczy, jak również z wykorzystaniem technologii informatycznych, głównie w kontekście nauczania na odległość.

Głównemu problemowi badawczemu dla grupy słuchaczy studiów podyplomowych przyporządkowano problemy szczegółowe wraz z odpowiadającymi im hipotezami szczegółowymi. Zostały one przedstawione w tabeli nr 3.

Tabela 3 Problemy badawcze i hipotezy szczegółowe odnoszące się do słuchaczy studiów podyplomowych

PROBLEM BADAWCZY	HIPOTEZA
Problem 1.: Jakie jest miejsce studiów podyplomowych oraz uczelni wyższych na rynku usług edukacyjnych dla osób dorosłych?	Hipoteza H1: Studia podyplomowe oraz uczelnie wyższe stanowią istotne ogniwo systemu kształcenia ustawicznego w Polsce.
Problem 2.: Jakie doświadczenie posiadają wykładowcy w zakresie form kształcenia osób dorosłych?	Hipoteza H2: Wykładowcy uczelni wyższych największe doświadczenie posiadają w zakresie studiów I i II stopnia oraz studiów podyplomowych, w mniejszym stopniu uczestnicząc w szkoleniach, kursach, konsultingu.
Problem 3.: Jakie działania zorientowane na podnoszenie jakości kształcenia podejmowane są na uczelniach wyższych?	Hipoteza H3: Wśród działań, służących podniesieniu jakości kształcenia na uczelniach wyższych dominują działania zorientowane na poziom nauczania. W mniejszym stopniu uczelnie koncentrują się na zwiększaniu elastyczności oferty, jak również na stosowaniu technologii informatycznych.

PROBLEM BADAWCZY	HIPOTEZA
<p>Problem 4.: Jakie czynniki, w opinii prowadzących zajęcia, skłaniają osoby dorosłe do podejmowania nauki na studiach podyplomowych oferowanych przez uczelnie wyższe?</p>	<p>Hipoteza H4: Osoby dorosłe podejmujące naukę na studiach podyplomowych kierują się zwykle prestiżem dyplomu ukończenia studiów oraz chęcią zdobycia wiedzy w konkretnej dziedzinie.</p>
<p>Problem 5.: Które obszary organizacji i zarządzania studiami podyplomowymi mogą mieć największe, a które najmniejsze znaczenie dla kształtowania jakości studiów i satysfakcji uczestników?</p>	<p>Hipoteza H5: Największy wpływ na jakość studiów oraz satysfakcję uczestników mogą mieć czynniki związane z usprawnieniem administracji studiami, indywidualizacją procesu kształcenia jak również wykorzystaniem technologii informatycznych.</p>
<p>Problem 6.: Z jakimi trudnościami wykładowcy studiów podyplomowych najczęściej mają do czynienia podczas swojej pracy?</p>	<p>Hipoteza H6: Główne trudności, z jakimi mają do czynienia wykładowcy, dotyczą głównie braku możliwości indywidualnego podejścia do studentów oraz niedopasowania treści oraz form kształcenia do ich oczekiwań, również ze względu na brak wiedzy wykładowców na temat stopnia zróżnicowania poziomu wiedzy i potrzeb słuchaczy.</p>
<p>Problem 7.: Jakie podstawowe trendy w zakresie kształcenia osób dorosłych obserwowane są przez wykładowców?</p>	<p>Hipoteza H7: W opinii wykładowców, w najbliższym czasie będą rosły oczekiwania słuchaczy wobec oferty studiów podyplomowych. W szczególności będą oni oczekiwali większej elastyczności oferty, a tu głównie indywidualnego podejścia do słuchacza.</p>
<p>Problem 8.: Jakie jest doświadczenie wykładowców oraz jaka jest ich opinia w zakresie wykorzystania technik nauczania na odległość?</p>	<p>Hipoteza H8: Wykładowcy studiów podyplomowych posiadają niewielkie doświadczenie w zastosowaniu technik nauczania na odległość. Dostrzegają w nich jednak szansę na poprawę skuteczności procesu kształcenia, jak również zwiększenie stopnia indywidualizacji oferty edukacyjnej.</p>
<p>Problem 9.: Jakie metody pracy ze słuchaczami są najczęściej stosowane przez wykładowców?</p>	<p>Hipoteza H9: Wykładowcy w zbyt małym stopniu stosują metody aktywizujące, uwzględniające specyfikę uczenia się osób dorosłych.</p>

Źródło: opracowanie własne

2.3. Realizacja badania

W badaniach wykorzystano technikę wywiadu bezpośredniego skategoryzowanego. Badania prowadzono za pomocą kwestionariusza, sterującego przebiegiem rozmowy. Zawarto w nim wystandaryzowane pytania, uporządkowane w odpowiedniej kolejności, dotyczące zidentyfikowanych problemów badawczych. Ankieta w przeważającej części składała się z zamkniętej kafeterii odpowiedzi, ułatwiającej analizę udzielonych przez respondentów odpowiedzi. Kwestionariusz składał się ze wstępu, którego zadaniem było dostarczenie respondentom ogólnych informacji o badaniu, oraz dwóch zasadniczych części:

- metryczki, pozwalającej zidentyfikować respondentów według cech istotnych dla badanej próby,
- pytań dotyczących doświadczeń respondentów, napotkanych barier i oraz oczekiwań w odniesieniu do oferty studiów podyplomowych.

Konstrukcja ankiet umożliwiła pozyskanie danych nie tylko ilościowych, ale także jakościowych. Dla każdej z badanych grup opracowane zostały odrębne kwestionariusze ankiet; kwestionariusz ankiety użyty w badaniu osób prowadzących zajęcia na studiach podyplomowych zamieszczony został w załączniku 1 do niniejszego raportu.

Analiza wyników ankiet została przeprowadzona w ujęciu względnym (procentowym), to znaczy liczba poszczególnych wskazań danej odpowiedzi została odniesiona do łącznej ilości wskazań wszystkich odpowiedzi w analizowanym pytaniu.

Badanie przeprowadzono przy zastosowaniu techniki CATI (wywiad telefoniczny wspomagany komputerowo). O wyborze tej techniki przesądziły zalety tej metody, takie jak: relatywnie krótki czas badania i uzyskiwania informacji, możliwość prowadzenia badań na dużym obszarze czy też możliwość kontroli ankieterów. Napotkano jednak trudności w rynkowym pozyskaniu operatu badawczego umożliwiającego badanie reprezentatywne. Na potrzeby badania stworzono własną bazę danych, która jednak nie daje możliwości badań w pełni reprezentatywnych. W praktyce, wymagało to dotarcia do biur studiów podyplomowych uczelni wyższych rozproszonych na terenie całej Polski, oraz pozyskania

zgody osób odpowiedzialnych za te studia na przeprowadzenie wywiadu, a także udostępnienie baz słuchaczy i absolwentów studiów podyplomowych oraz wykładowców.

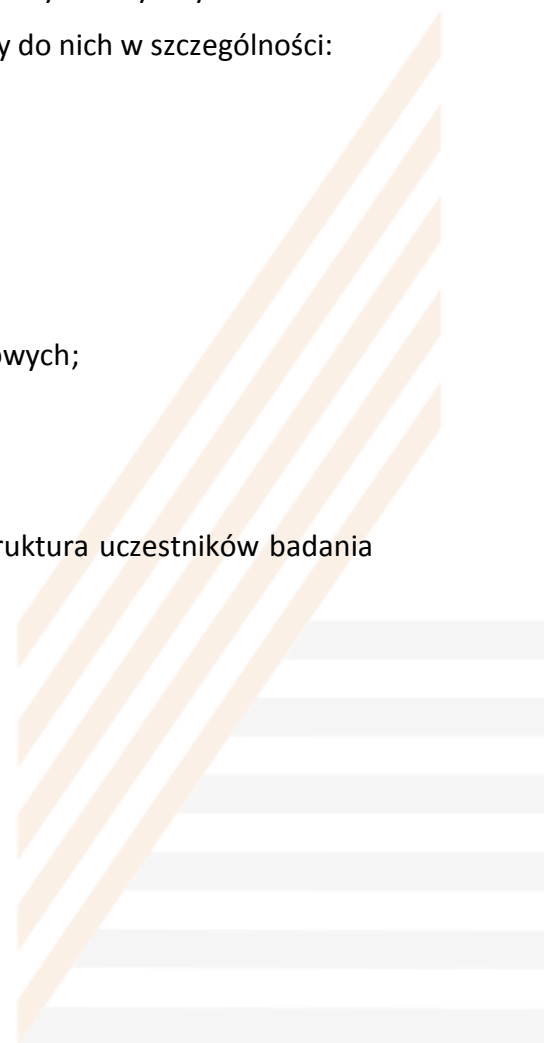
Badania na potrzeby projektu (na podstawie losowo-celowej próby respondentów) zostały przeprowadzone w okresie od 11 marca do 19 kwietnia 2013 r.

2.4. Charakterystyka badanej próby

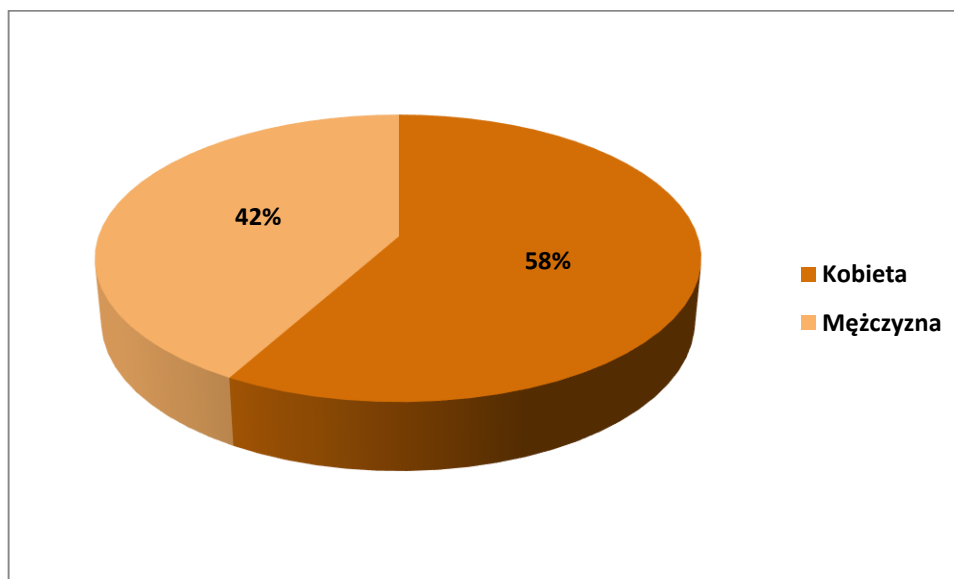
W badaniu ankietowym dotyczącym kształcenia osób dorosłych uczestniczyły 203 osoby, będące osobami prowadzącymi zajęcia na studiach podyplomowych. Zbiorowość osób, uczestniczących w badaniu ankietowym charakteryzowały cechy wymienione w metryczce, które były istotne ze względu na cel badania. Należały do nich w szczególności:

- płeć respondenta;
- wiek respondenta;
- uczelnia, z którą współpracują;
- forma współpracy z uczelnią;
- doświadczenie w prowadzeniu zajęć na studiach podyplomowych;
- obszar tematyczny prowadzonych zajęć;
- stopień naukowy.

Na wykresie nr 1 przedstawiono, jak kształtowała się struktura uczestników badania według płci.

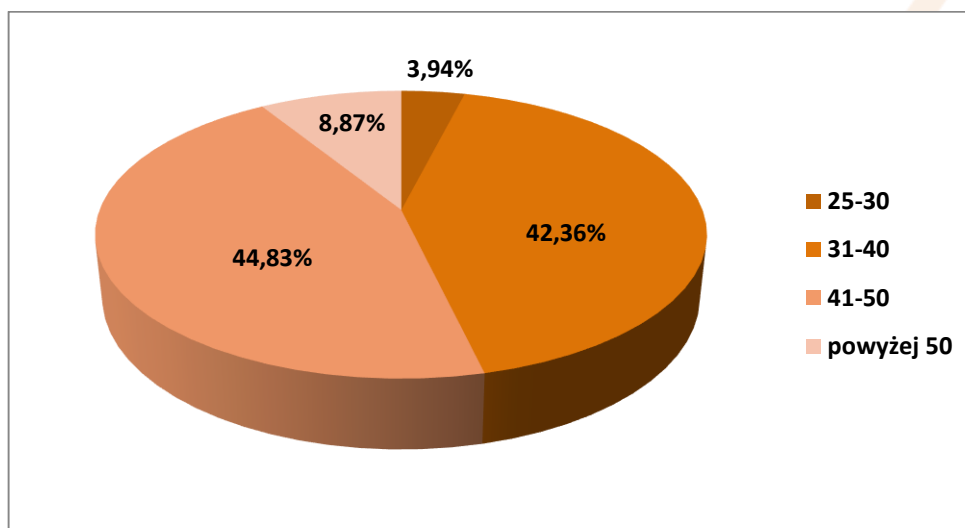
Wykres 1. Struktura badanych według płci

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania

W badaniu ankietowym uczestniczyło 118 kobiet i 85 mężczyzn. Kobiety stanowiły zatem 58% badanych, mężczyźni zaś 42%.

Wykres 2. Struktura badanych według wieku

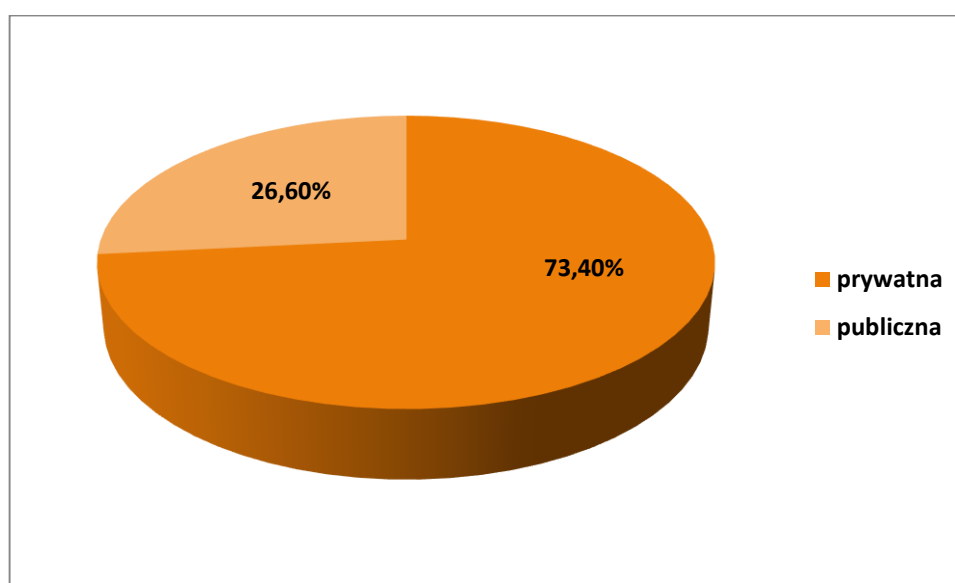

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania

Jak wynika z wykresu nr 2, największą grupę wykładowców stanowiły osoby w wieku od 41 do 50 lat. W tej grupie wiekowej było 91 wykładowców, a ich udział w ogólnej liczbie badanych wnosił blisko 45%. Kolejną grupę, pod względem liczebności, reprezentowali wykładowcy w przedziale wiekowym 31- 40 lat. Ich udział wśród uczestników badania wynosił ok. 42%. Grupa wykładowców w wieku powyżej 50 lat reprezentowana była przez 18 osób, z udziałem na poziomie niespełna 9%. Najmniej liczną grupą, reprezentowaną przez niespełna 4% wykładowców, były osoby w wieku od 25 do 30 lat. To jedynie 8 osób w grupie 203 wykładowców studiów podyplomowych, uczestniczących w badaniu ankietowym.

Na wykresie nr 3 przedstawiono strukturę respondentów ze względu na charakter uczelni, na której prowadzili zajęcia w ramach studiów podyplomowych.

Wykres 3. Struktura badanych według uczelni, z którą współpracują

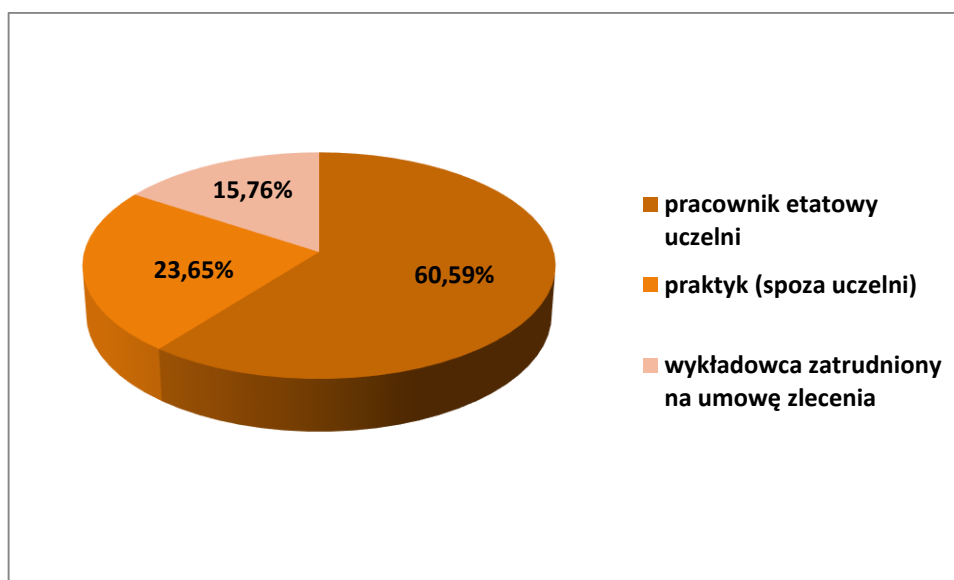

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania

Wykładowcy, uczestniczący w badaniu ankietowym, współpracowali zarówno z uczelniami prywatnymi, jak i publicznymi. Większość z nich prowadziła zajęcia na studiach podyplomowych, oferowanych przez uczelnie niepubliczne (prywatne). To grupa 149 wykładowców, stanowiących ok. 73% uczestników badania. Pozostałe osoby deklarowały współpracę z uczelniami publicznymi.

W zdecydowanej większości wykładowcy studiów podyplomowych, uczestniczący w badaniu ankietowym byli etatowymi pracownikami uczelni. Taką deklarację złożyły 123 osoby, których odsetek w grupie badanych wynosił ok. 60,5%. W drugiej pod względem liczebności grupie znaleźli się praktycy, którzy nie byli związani z uczelnią. Grupa praktyków liczyła 48 osób i stanowiła ok. 23,6% wszystkich uczestników badania. Pozostałe osoby określiły się jako wykładowcy zatrudnieni przez uczelnię na umowę zlecenie. Stanowiły one ok. 15,7% wykładowców studiów podyplomowych, uczestniczących w badaniu. Struktura badanej grupy według formy współpracy z uczelnią, oferującą studia podyplomowe została przedstawiona na wykresie nr 4.

Wykres 4. Struktura badanych według formy współpracy z uczelnią

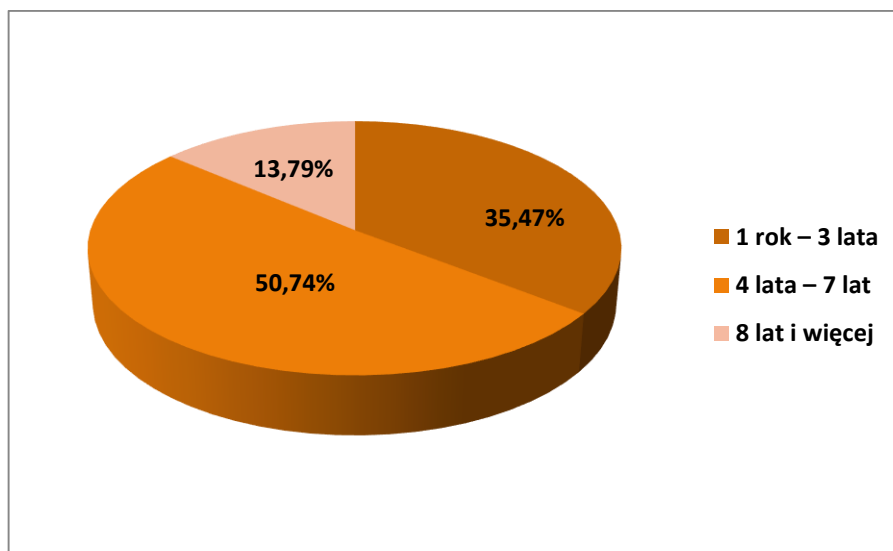

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania

Wykładowców uczestniczących w badaniu zapytano również o ich doświadczenie w prowadzeniu zajęć na studiach podyplomowych. Z wykresu nr 5 wynika, że blisko 51% osób prowadzących zajęcia na studia podyplomowe, mogło wykazać się stażem w przedziale od 4 do 7 lat. Kolejna grupa, reprezentowana przez 72 osoby prowadziła wykłady w ramach studiów podyplomowych nie dłużej niż 3 lata. Stanowiła ona ok. 35% badanych. Pozostałe osoby zadeklarowały doświadczenie w prowadzeniu zajęć na studiach podyplomowych,

wynoszące 8 lat i więcej. Wśród 203 osób uczestniczących w badaniu stanowiły one niespełna 14%.

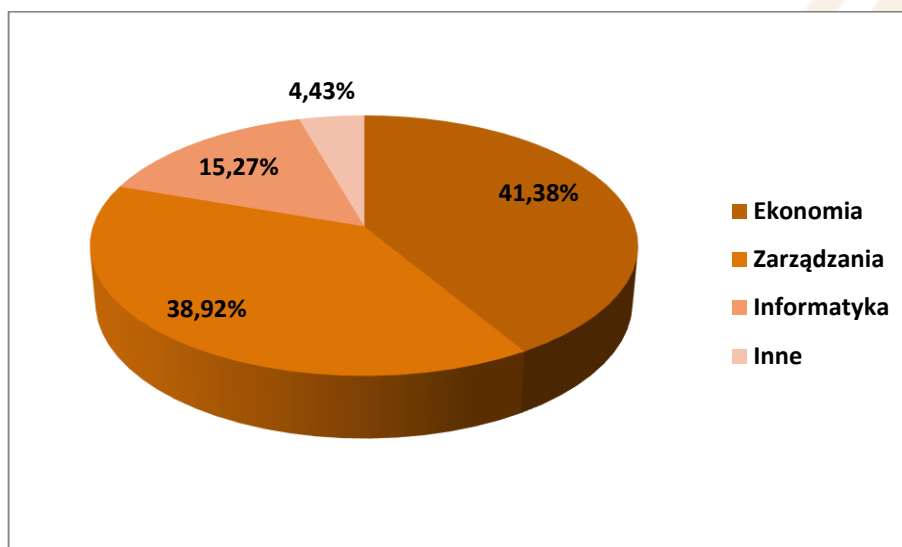
Wykres 5. Doświadczenie w pracy na studiach podyplomowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania

Przedmiotem analizy był również obszar tematyczny wykładów, prowadzonych przez badanych. Uczestnicy badania mieli możliwość wskazania jednej z czterech kategorii: **ekonomia**, **zarządzanie**, **informatyka** oraz **inne**. Wykres nr 6 prezentuje strukturę badanej grupy wg tego kryterium.

Wykres 6. Struktura respondentów wg obszaru, jaki wykładają

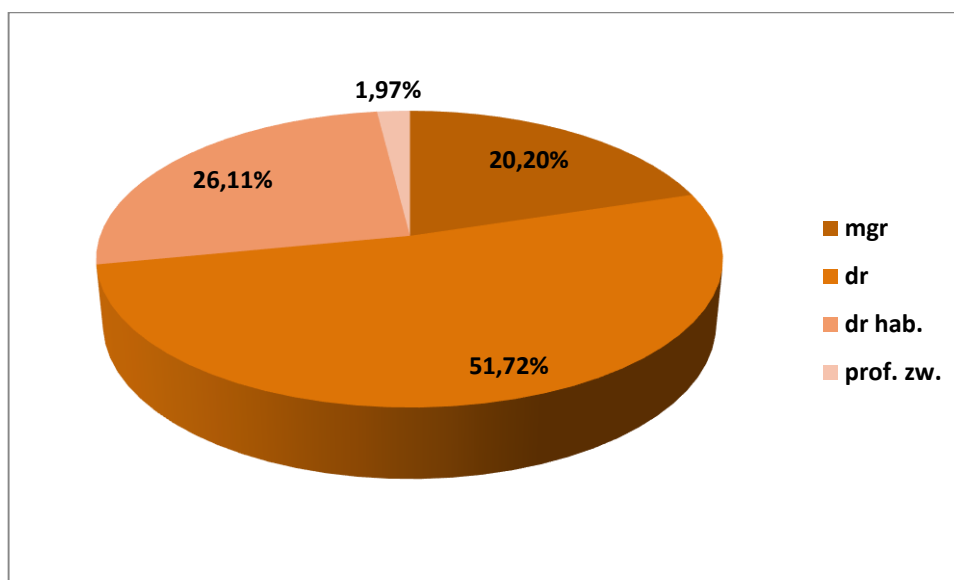

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania

Największą grupę badanych stanowili wykładowcy w obszarze nauk ekonomicznych. To 84 wykładowców, czyli ok. 41% całej grupy osób uczestniczących w badaniu. Kolejną niewiele mniej liczną grupę stanowili wykładowcy, reprezentujący nauki z zakresu zarządzania. Ich liczba wśród wszystkich wykładowców wynosiła 79 osób, a udział niespełna 39%. Pozostałe grupy wykładowców, wyróżnione ze względu na reprezentowany obszar, były już zdecydowanie mniej liczne. Przedmioty związane z informatyką wykladało 31 osób spośród badanych, stanowiących ok. 15% w całej grupie. Do kategorii inne zaliczyło siebie tylko ok. 4,4% wykładowców.

Wykres 7. Tytuł naukowy wykładowcy

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania

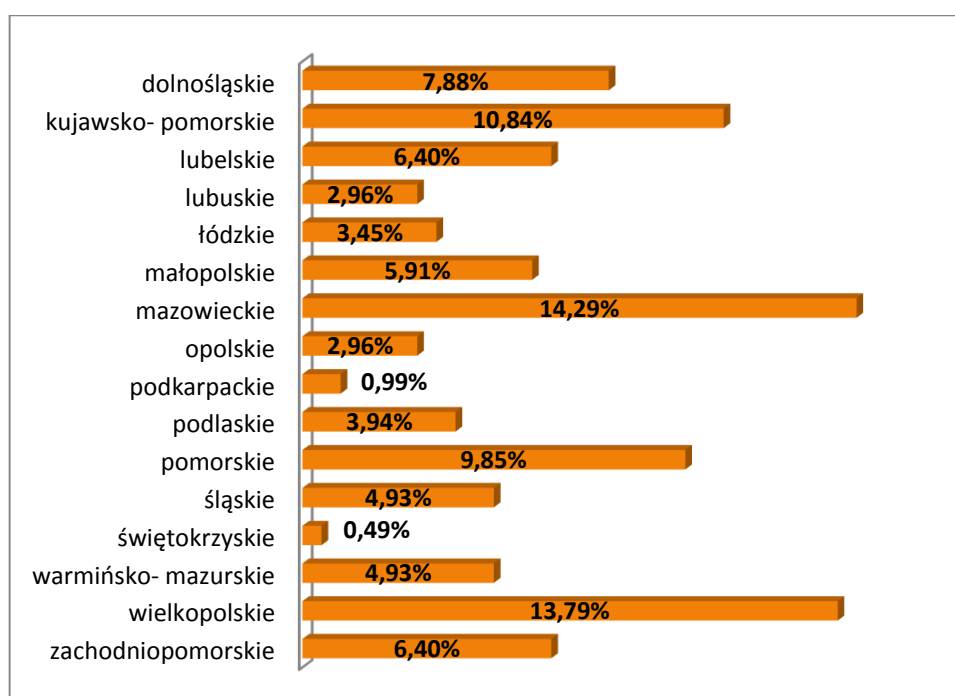
Kolejną cechą charakteryzującą uczestników badania był posiadany przez nich stopień naukowy. Strukturę wykładowców ze względu na to kryterium przedstawiono na wykresie nr 7.

Największą liczebnością charakteryzowała się grupa reprezentowana przez wykładowców z tytułem naukowym **doktora**. Jej liczebność wynosiła 105 osób, a udział w badanej zbiorowości blisko 52%. W kolejnej grupie znaleźli się samodzielni pracownicy naukowcy, przy czym głównie byli to wykładowcy, posiadający tytuł naukowy **doktora habilitowanego**. Stanowili oni ok. 26% uczestników badania ankietowego. Wykładowcy z

tytułem **profesora zwyczajnego** to tylko niecałe 2% wszystkich wykładowców, uczestniczących w badaniu. W sumie grupa samodzielnych pracowników nauki liczyła 57 osób, a jej udział w grupie badanych wyniósł ok. 28%. Co piąty wykładowca na studiach podyplomowych, który brał udział w badaniu, legitymował się jedynie tytułem **magistra**.

Wykładowcy uczestniczący w badaniu ankietowym współpracowali z konkretnymi szkołami wyższymi. Na wykresie nr 8 przedstawiono, jak kształtowała się struktura wykładowców, a raczej reprezentowanych przez nich uczelni, ze względu na ich lokalizację. Dane zostały przedstawione na poziomie regionalnym

Wykres 8. Struktura badanych wg województw

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania

Najliczniej reprezentowani byli wykładowcy, prowadzący zajęcia na studiach podyplomowych w szkołach wyższych w województwach: mazowieckim i wielkopolskim. W obu przypadkach udział wykładowców z tych województw kształtował się na poziomie około 14%. W dalszej kolejności przez wykładowców reprezentowane były województwa

kujawsko-pomorskie, pomorskie, dolnośląskie, zachodniopomorskie oraz lubelskie. W każdym z tych przypadków udział wykładowców kształtował się pomiędzy 6% i blisko 11%.

Najmniej licznie przez wykładowców reprezentowane były województwa: świętokrzyskie, podkarpackie, opolskie oraz lubuskie, gdzie udział wykładowców w całej badanej grupie w każdym przypadku nie przekroczył 3%.

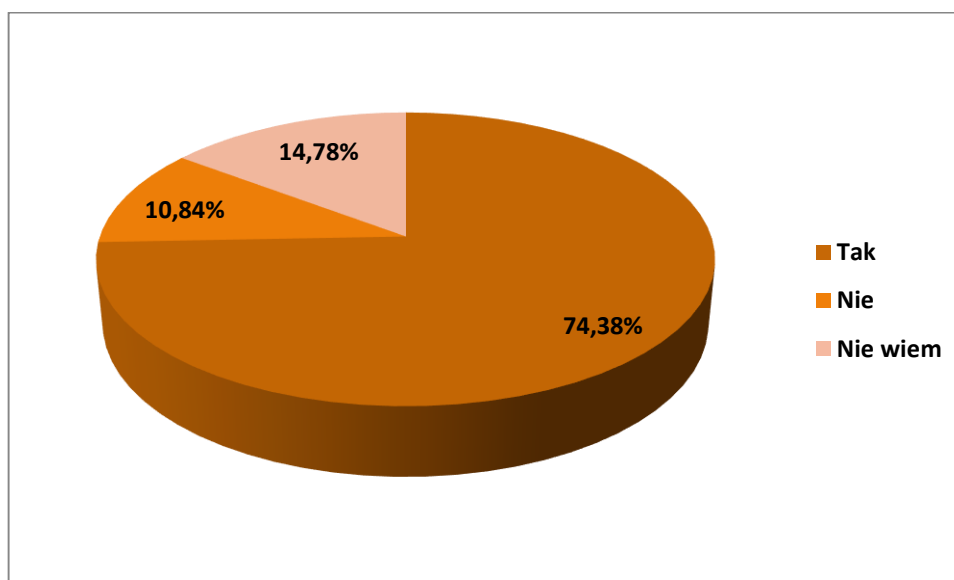
3. Analiza statystyczna wyników badania oraz ich interpretacja

3.1. Czynniki wpływające na ocenę studiów podyplomowych

Pierwszym elementem badania ankietowego wykładowców była próba określenia, jak oceniają oni dotychczasową ofertę edukacyjną uczelni z którą współpracowali w zakresie kształcenia na poziomie studiów podyplomowych. Ten rodzaj studiów jest istotną formą kształcenia, oferowaną dla osób dorosłych w ramach kształcenia ustawicznego.

W pierwszej kolejności wykładowców zapytano o to, czy uczelnia (bądź wydział), z którą współpracują posiada ofertę kształcenia przygotowaną z myślą o potrzebach osób dorosłych powracających do nauki. Na wykresie nr 9 przedstawiono rozkład odpowiedzi, udzielanych przez wykładowców.

Wykres 9. Rozkład odpowiedzi na pytanie o ofertę kształcenia przygotowaną z myślą o potrzebach osób dorosłych powracających do nauki

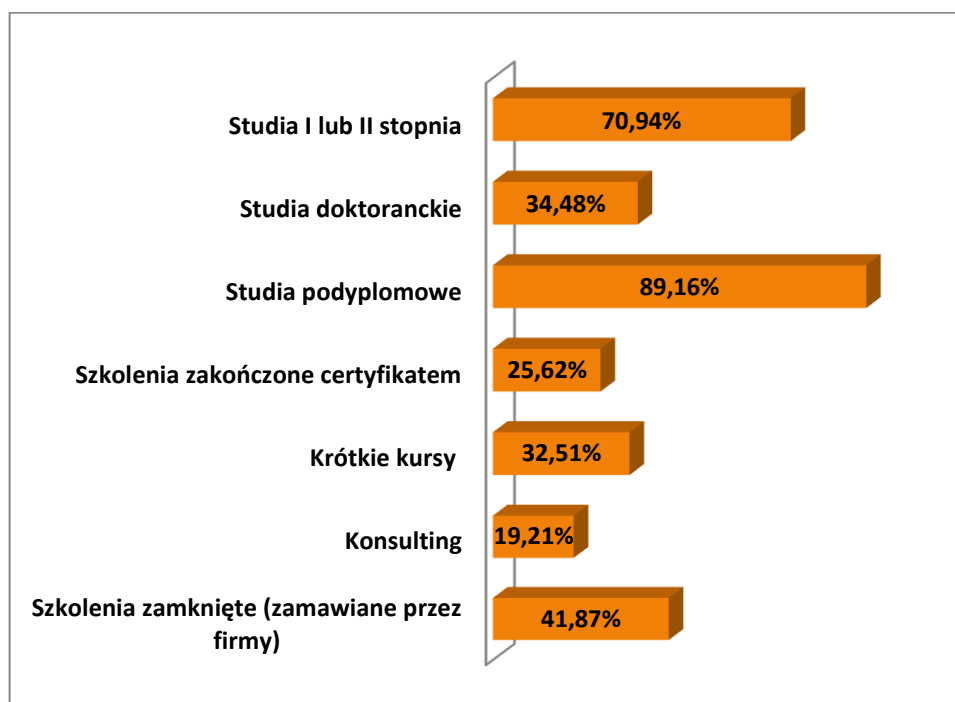
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania

W zdecydowanej większości wykładowcy wskazywali na obecność w ofercie edukacyjnej uczelni, na której pracowali, form kształcenia przygotowanych dla potrzeb osób dorosłych, które powracają do nauki. Odpowiedź twierdzącą wskazało 151 wykładowców, co stanowiło ok. 74% uczestników badania. Co dziesiąty wykładowca stwierdził jednak, że

uczelnia z którą współpracuje nie posiada w swojej ofercie takich elementów. Jak się jednak okazuje, blisko 15% badanych nie potrafiło w tej kwestii udzielić jednoznacznej odpowiedzi, zaznaczając wariant „nie wiem”.

Oferta kształcenia uczelni wyższych składa się nie tylko z typowych form, takich jak studia licencjackie i magisterskie, ale również zawiera elementy charakterystyczne dla idei kształcenia przez całe życie. Należą do nich studia podyplomowe, szkolenia zakończone certyfikatem, krótkie kursy, konsulting, czy też szkolenia zamknięte, przygotowane na indywidualne zamówienie firm. Na wykresie nr 10 przedstawiono, w jakich formach kształcenia przygotowanych dla osób dorosłych powracających do nauki, oferowanych przez uczelnie wyższe, brali udział wykładowcy, uczestniczący w badaniu ankietowym.

Wykres 10. Uczestnictwo wykładowców w formach kształcenia osób dorosłych (wg odsetka respondentów)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania

Jak wynika z deklaracji wykładowców, uczestniczyli oni aktywnie w różnorodnych formach kształcenia osób dorosłych, oferowanych przez uczelnie. W największym stopniu angażowali się oni w prowadzenie zajęć na **studiach podyplomowych**. Blisko 90% wykładowców wskazało właśnie tę formę kształcenia. W dalszej kolejności znalazły się **studia**

licencjackie oraz **magisterskie**, w których w roli wykładowców uczestniczyło blisko 71% badanych. Jak wynika z deklaracji wykładowców, mają oni również duże doświadczenie w realizacji **szkoleń zamkniętych**, przygotowanych na zlecenie konkretnych podmiotów. W tej formie kształcenia dla osób dorosłych uczestniczyło bowiem blisko 42% uczestników badania. W granicach 33-34% wykładowców deklarowało swoje zaangażowanie w prowadzenie zajęć na **studiach doktoranckich** oraz **krótkich kursach**. Co czwarty wykładowca, uczestniczący w badaniu deklarował prowadzenie zajęć w ramach **szkoleń**, które kończyły się **certyfikatami**. Najmniej osób wskazywało na swoją aktywność w działalności **konsultingowej**. To tylko co piąty wykładowca.

W tabeli nr 4 przedstawiono ranking form kształcenia adresowanych do osób dorosłych powracających do nauki, w których badani uczestniczyli w roli prowadzących zajęcia.

Tabela 4. Formy kształcenia, w których uczestniczyli wykładowcy wg odsetka wskazań

Forma kształcenia osób dorosłych	Odsetek wg wszystkich wskazań
Studia podyplomowe	28,41%
Studia I lub II stopnia	22,61%
Szkolenia zamknięte (zamawiane przez firmy)	13,34%
Studia doktoranckie	10,99%
Krótkie kursy	10,36%
Szkolenia zakończone certyfikatem	8,16%
Konsulting	6,12%
Razem	100%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania

W rankingu form kształcenia dla osób dorosłych, powracających do nauki, dwie zyskały zdecydowaną większość wskazań w stosunku do pozostałych. Należały do nich **studia podyplomowe** oraz **studia licencjackie oraz magisterskie**. Pierwsza z nich charakteryzowała się odsetkiem wszystkich wskazań na poziomie ok. 28%, druga ok. 22%. W sumie te dwie kategorie osiągnęły udział we wszystkich wskazaniach wynoszący 51%.

Kolejne formy kształcenia dla osób dorosłych wymienione w kwestionariuszu ankietowym, charakteryzowały się już mniejszą częstotliwością wskazań. Udział każdej z nich

we wszystkich formach kształcenia wahał się w granicach 10%-13%. Wymienić tutaj należy **zamknięte szkolenia zamawiane przez firmy, studia doktoranckie** oraz **krótkie kursy**.

Najbardziej wskazywanymi przez wykładowców formami kształcenia dla osób dorosłych były **szkolenia zakończone certyfikatami** oraz **konsulting**. Udział pierwszej z nich w ogólnej liczbie wszystkich wskazań wynosił ok. 8%, dla konsultingu zaś 6%.

Analiza odpowiedzi udzielanych przez wykładowców reprezentujących poszczególne grupy wyróżnione w metryce, pozwala zauważyć następujące prawidłowości:

- na swoje największe doświadczenie w prowadzeniu zajęć na **studiach I i II stopnia** przede wszystkim wskazywali wykładowcy współpracujący ze szkołami publicznymi, pracownicy etatowi uczelni, osoby z doświadczeniem powyżej 4 lat, doktorzy oraz samodzielni pracownicy naukowcy;
- zajęcia na **studiach doktoranckich** prowadziły głównie osoby w wieku od 31 do 40 lat, wykładowcy uczelni publicznych, pracownicy etatowi uczelni, legitymujący się co najmniej czteroletnim doświadczeniem, doktorzy oraz samodzielni pracownicy nauki;
- w **szkoleniach zakończonych certyfikatem** uczestniczyły głównie osoby w wieku od 41 do 50 lat, doktorzy habilitowani;
- największe doświadczenie w **krótkich kursach** charakteryzowało wykładowców w wieku od 41 do 50 lat, pracownicy etatowi oraz współpracujący z uczelnią w oparciu o umowy zlecenia, wykładowcy z doświadczeniem co najmniej czteroletnim, doktorzy oraz doktorzy habilitowani;
- **konsulting** był aktywnością, która uzyskała najmniej wskazań w ogólnej liczbie odpowiedzi, jednakże największym doświadczeniem w tym obszarze wykazali się wykładowcy w grupie wiekowej od 41 do 50 lat, z doświadczeniem co najmniej czteroletnim, specjaliści od zarządzania oraz informatyki, samodzielni pracownicy nauki.

Jak wynika z badania studia podyplomowe okazały się formą kształcenia osób dorosłych, w której ankietowani wykładowcy mieli największe doświadczenie. Ze względu na cel badania istotne było określenie, jakie są cechy szczególne oferty edukacyjnej uczelni

wyższych w zakresie studiów podyplomowych. Wykładowcy zostali zapytani, na jakim etapie wdrożenia są pewne działania, związane z ofertą tych studiów. Respondenci zostali poproszeni o ustosunkowanie się do następujących działań:

- ***oferta studiów podyplomowych dostosowana do wymagań rynku pracy;***
- ***uwzględnianie aspektów praktycznych, m.in. poprzez prowadzenie zajęć przez wykładowców spoza środowiska akademickiego (praktyków biznesu);***
- ***aktywizujące metody kształcenia (w tym, dzięki dostępowi do bezprzewodowego Internetu);***
- ***szkolenia, kursy dla wykładowców na studiach podyplomowych rozwijające umiejętności prowadzenia zajęć z osobami dorosłymi;***
- ***przygotowywanie kierunków studiów podyplomowych we współpracy z przedsiębiorstwami i instytucjami rynku pracy;***
- ***tworzenie elastycznej oferty kształcenia uwzględniającej zróżnicowany poziom kompetencji i oczekiwań uczestników;***
- ***prowadzenie studiów podyplomowych w systemie e-learning;***
- ***kształcenie wykorzystujące technologie mobilne (m-learning);***
- ***podział zakresu kształcenia na mniejsze części, które można opanować w różnym czasie i w różnych systemach (w tym opartych na technologiach IT);***
- ***doradztwo edukacyjne i zawodowe (pomoc w określeniu realnych potrzeb w zakresie kształcenia);***
- ***badanie efektów kształcenia (diagnoza kompetencji uczestników na początku i końcu studiów podyplomowych);***
- ***uznawanie kompetencji uczestnika studiów podyplomowych, zdobytych w kształceniu poza uczelnią;***
- ***dbałość o poziom nauczania; ewaluacja sposobu prowadzenia zajęć (ankiety, hospitacje i in.);***
- ***udostępnianie materiałów i innych pomocy dydaktycznych on-line;***
- ***badanie satysfakcji uczestników studiów podyplomowych;***
- ***multimedialne metody szkoleniowe (learning by doing);***

- **uwzględnianie w programach kształcenia tzw. kompetencji kluczowych, istotnych dla aktywności i rozwoju osobistego (typu: przedsiębiorczość, komunikacja interpersonalna, praca w zespole, znajomość języków obcych i technologii ICT).**

Wykładowcy uczestniczący w badaniu dla każdej ze wskazanych powyżej opcji wskazywali jedną z trzech odpowiedzi: mają miejsce, należy wdrożyć oraz nie wiem, czy mają miejsce. Rozkład udzielanych przez nich odpowiedzi przedstawiono na wykresie nr 11²⁰.

Jak się okazuje, w przypadku niemal wszystkich działań, wymienionych w kwestionariuszu ankietowym, ponad połowa wykładowców stwierdziła, że dostrzega je na swoich uczelniach. Prawidłowość, którą potwierdziła największa grupa wykładowców, to **badanie satysfakcji uczestników studiów podyplomowych**. Z tym rodzajem działań na swojej uczelni zetknęło się bowiem ok. 78% wykładowców. Na drugim miejscu ze względu na częstotliwość wskazań znalazła się **dbałość o poziom nauczania**. Potwierdziło ją blisko 71% wykładowców.

W kolejnej grupie działań, podejmowanych na uczelniach w zakresie studiów podyplomowych, których obecność zauważali wykładowcy, znalazły się:

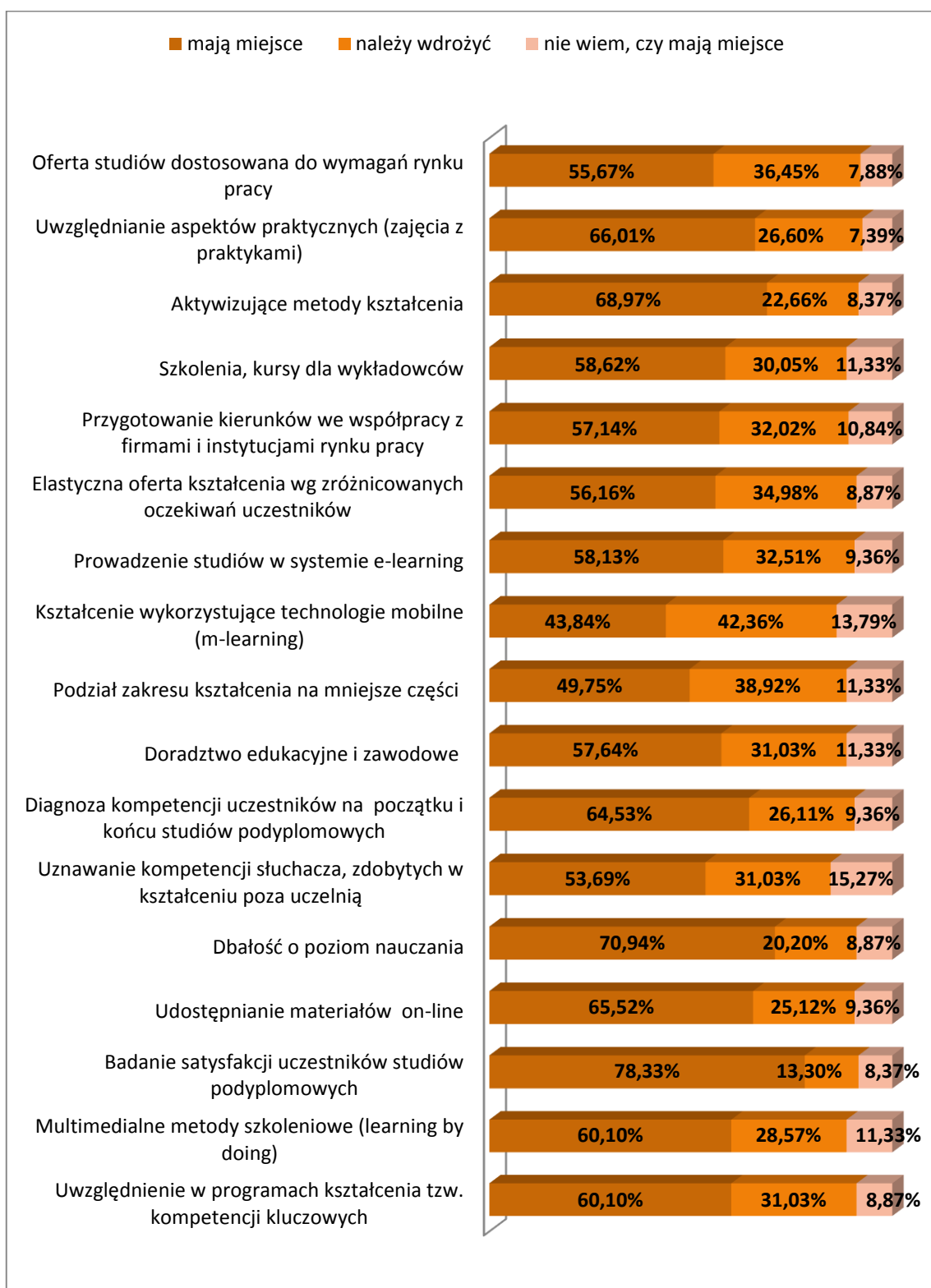
- **aktywizujące metody kształcenia** z odsetkiem respondentów potwierdzających wynoszącym blisko 69%;
- **uwzględnianie aspektów praktycznych, m.in. poprzez prowadzenie zajęć przez wykładowców spoza środowiska akademickiego:** 66% wskazań;
- **udostępnianie materiałów i innych pomocy dydaktycznych on-line:** 65,5% wskazań;
- **badanie efektów kształcenia, przejawiające się w diagnozowaniu kompetencji uczestników na początku i na końcu studiów podyplomowych:** 64,5% wskazań;
- **multimedialne metody szkoleniowe (learning by doing):** ok. 60% wykładowców potwierdzających działanie;
- **uwzględnianie w programach kształcenia tzw. kompetencji kluczowych,** które na swoich uczelniach dostrzegało również ok. 60% wykładowców uczestniczących w badaniu ankietowym.

²⁰ ze względu na konieczność zwiększenia czytelności wykresu, skrócono opisy niektórych działań.

Wszystkie wymienione powyżej działania realizowane przez uczelnie wyższe w związku z kształtowaniem oferty edukacyjnej na poziomie studiów podyplomowych, charakteryzowały się odsetkiem wykładowców, potwierdzających je w swoim miejscu pracy, wynoszącym powyżej 60%. Pozostałe charakterystyki, wymienione w kwestionariuszu ankietowym miały już mniejszy udział wskazań potwierdzających. Do takich działań, relatywnie rzadziej obserwowanych przez wykładowców na uczelniach, należały:

- organizowanie **szkoleń i kursów dla wykładowców na studiach podyplomowych, rozwijających umiejętności prowadzenia zajęć z osobami dorosłymi**: 58,6% wykładowców potwierdzających działanie;
- **prowadzenie studiów w systemie e- learning**: 58,1% wskazań;
- **przygotowywanie kierunków studiów podyplomowych we współpracy z przedsiębiorstwami i instytucjami rynku pracy**: ok. 57% wskazań;
- **doradztwo edukacyjne i zawodowe**: ok. 57% wskazań;
- **tworzenie elastycznej oferty kształcenia uwzględniającej zróżnicowany poziom kompetencji i oczekiwań uczestników**: ok. 56% wskazań;
- **oferta studiów podyplomowych dostosowana do wymagań rynku pracy**: ok. 55,6% wskazań;
- **uznawanie kompetencji uczestnika studiów podyplomowych, zdobytych w kształceniu poza uczelnią**: 53,6% wskazań.

Wykres 11. Działania związane z ofertą kształcenia na studiach podyplomowych, podejmowane na uczelniach

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania

Należy zauważyć, że jedynie w przypadku dwóch działań wymienionych w kwestionariuszu ankietowym, odsetek wykładowców, którzy dostrzegali je na uczelniach, z którymi współpracowali, wynosił mniej niż 50%. Jak się bowiem okazuje, najrzadziej, zdaniem wykładowców, na uczelniach wyższych oferujących studia podyplomowe obserwuje się **podział zakresu kształcenia na mniejsze części, które można opanować w różnym czasie i w różnych systemach (w tym opartych na technologiach IT)** oraz **kształcenie wykorzystujące technologie mobilne**, takie jak **m-learning**. W przypadku pierwszego z tych działań odsetek wykładowców potwierdzających jego wystąpienie na uczelni wynosił ok. 49%, w drugim zaś niespełna 44%.

Analizując odpowiedzi wykładowców dotyczące działań uczelni w zakresie oferty studiów podyplomowych można zauważyć, że malejącemu odsetkowi wskazań potwierdzających konkretne działanie, towarzyszył rosnący odsetek wskazań na konieczność jego wdrożenia na uczelni. Jest to zależność dość oczywista. Wśród wymienionych w pytaniu działań znalazły się jednak takie, co do których wykładowcy, nie potrafili jednoznacznie stwierdzić, czy rzeczywiście wystąpiły na uczelni, z którą współpracowali. W kilku przypadkach odsetek wykładowców wskazujących wariant odpowiedzi **nie wiem, czy mają miejsce** był wyraźnie wyższy niż w pozostałych i kształtował się w granicach 11%-15%.

Wykładowcy nie byli pewni, czy na uczelniach, z którymi współpracowali, praktykuje się **uznawanie kompetencji uczestnika studiów podyplomowych, zdobytych w kształceniu poza uczelnią** oraz **kształcenie wykorzystujące technologie mobilne (m-learning)**. To dwa przypadki z największym odsetkiem respondentów wskazujących na brak pewności, co do rzeczywistego wdrożenia ich na uczelni. W dalszej kolejności wykładowcy deklarowali brak pewności, co do stosowania na ich uczelni następujące działań:

- **szkolenia i kursy dla wykładowców rozwijające umiejętności prowadzenia zajęć z osobami dorosłymi;**
- **dzielenie zakresu kształcenia na mniejsze na mniejsze części, które można opanować w różnym czasie i w różnych systemach, w tym, opartych na technologiach IT;**
- **doradztwo edukacyjne i zawodowe;**
- **zastosowanie multimedialnych metod szkoleniowych (learning by doing);**

- **przygotowywanie kierunków studiów we współpracy z przedsiębiorstwami i instytucjami rynku pracy.**

Bez wątplenia aktywność uczelni, związana z wdrażaniem pewnych działań wpływających na ofertę kształcenia ma istotne znaczenie dla jej jakości, co przekłada się również na satysfakcję słuchaczy. W trakcie badania wykładowcy zostali również poproszeni o bezpośrednią ocenę pewnych aspektów dotyczących organizacji studiów podyplomowych, właśnie w kontekście ich wpływu na jakość studiów oraz satysfakcję uczestników. Badani nadawali oceny od 1 (znaczenie najmniejsze) do 5 (znaczenie największe) dla następujących kategorii:

- **dostęp słuchaczy do informacji nt. programu kształcenia, rozkładu zajęć itp.;**
- **wykorzystanie technologii informatycznych w administracji studiami podyplomowymi (np. elektroniczna rekrutacja, bieżąca informacja i obsługa studentów w trakcie studiów podyplomowych);**
- **jasne zasady i metody naboru studentów studiów podyplomowych (trafność kryteriów kwalifikacyjnych, rzetelność procedur, rozpoznanie potrzeb słuchaczy w zakresie kształcenia);**
- **standaryzowanie opisu efektów kształcenia, ułatwiające porównywanie ofert studiów podyplomowych;**
- **procedury oceny osiągnięć słuchaczy pod kątem efektów kształcenia;**
- **czytelne zasady, kryteria i źródła doboru wykładowców studiów podyplomowych (uwzględniające m.in. kompetencje wykładowców, proporcje pomiędzy kadrami akademicką i praktykami itp.);**
- **oferowanie krótszych cykli kształcenia na studiach podyplomowych;**
- **wykorzystanie nowoczesnych technologii ICT w celu poprawy i zindywidualizowania komunikacji pomiędzy słuchaczami studiów podyplomowych i wykładowcami (konsultacje, czaty itp.);**
- **względnie jednorodne – pod kątem potrzeb kształcenia - grupy słuchaczy;**

- ***budowanie oferty studiów podyplomowych „od dołu” – propozycje pracowników (kadry dydaktycznej, profesorów, kierowników katedr i instytutów), wynikające z ich kompetencji;***
- ***budowanie oferty studiów podyplomowych „od góry” – w ramach centralnej jednostki dla całej uczelni lub wydziału.***

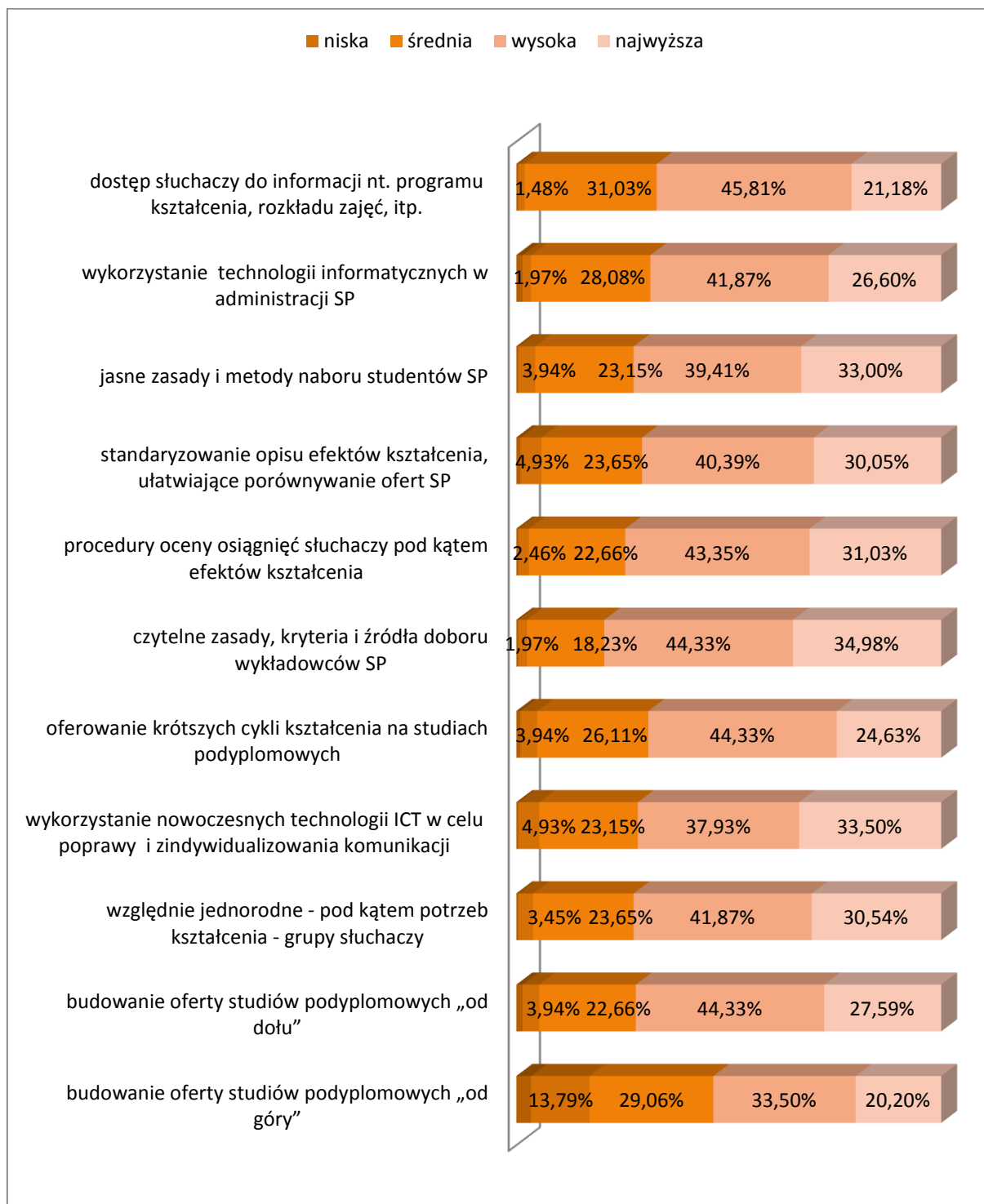
Na wykresie 12 przedstawiono strukturę respondentów według ocen, jakie przypisywali oni znaczeniu poszczególnych aspektów organizacyjnych studiów podyplomowych na uczelniach, z którymi współpracowali²¹.

Jak wynika z deklaracji wykładowców, największy wpływ na jakość studiów podyplomowych oraz satysfakcję uczestników mają takie aspekty oferty edukacyjnej jak ***odpowiedni dobór wykładowców, wykorzystanie technologii ICT w celu poprawy i zindywidualizowania komunikacji między słuchaczami i wykładowcami, jasne zasady i metody naboru studentów oraz procedury oceny osiągnięć słuchaczy pod kątem efektów kształcenia.*** Odsetek wykładowców przyznających tym kryterium oceny najwyższe wahał się w granicach od 31% do blisko 35%. Niewiele mniejszy odsetek wykładowców najwyższe znaczenie przypisywał również dla takich elementów oferty edukacyjnej na poziomie studiów podyplomowych jak ***standaryzowanie opisu efektów kształcenia, ułatwiająca porównywanie ofert studiów podyplomowych oraz względnie jednorodne- pod kątem potrzeb kształcenia- grup słuchaczy.***

W dalszej kolejności, z odsetkiem wskazań na ocenę najwyższą w granicach 26%-27% znalazły się ***budowanie oferty studiów podyplomowych „od dołu” oraz wykorzystanie technologii informatycznych w administracji studiami podyplomowymi.***

²¹ w celu zwiększenia czytelności wykresu nie uwidoczniono na nim odsetka wskazań na ocenę najniższą, który w zdecydowanej większości aspektów był znikomy. Skrócono również opisy poszczególnych kategorii.

Wykres 12. Znaczenie aspektów dotyczących organizacji i zarządzania studiami podyplomowymi z punktu widzenia wpływu na poziom satysfakcji słuchaczy (opinia wykładowców)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania

Analizując znaczenie czynników wpływających na jakość oferty studiów podyplomowych, warto przedstawić również skumulowany odsetek respondentów, wskazujących na wysokie oraz najwyższe znaczenie konkretnej kategorii. Wyniki potwierdzają wnioski, przedstawione powyżej. Największe znaczenie dla jakości oferty studiów podyplomowych ma **właściwy dobór wykładowców** oraz **procedury oceny osiągnięć słuchaczy pod kątem efektów kształcenia**. W pierwszym przypadku skumulowany odsetek respondentów wskazujących na wysokie oraz najwyższe znaczenie czynnika wynosił blisko 80%, w drugim blisko 75%. Kolejnymi czynnikami, dla których skumulowany odsetek wskazań na oceny wysokie i najwyższe przekraczał 70% były **jasne zasady i metody naboru słuchaczy studiów podyplomowych, względnie jednorodne- pod kątem potrzeb kształcenia-grupy słuchaczy, budowanie oferty studiów „od dołu”, wykorzystywanie nowoczesnych technologii ICT w celu poprawy i zindywidualizowania komunikacji pomiędzy słuchaczami i wykładowcami** oraz **standaryzowanie opisu efektów kształcenia, ułatwiające porównywanie ofert studiów podyplomowych**.

Interesujących wniosków dostarcza analiza opinii respondentów odnośnie poziomu decyzyjnego, na jakim kształtowana jest oferta studiów podyplomowych. Punktem odniesienia jest tutaj kwestia decentralizacji odpowiedzialności za ostateczny obraz tej oferty. W trakcie badania wykładowcy **wyraźnie opowiedzieli się za modelem zdecentralizowanym**, który przewiduje **budowanie oferty studiów podyplomowych „od dołu”**. W modelu tym oferta budowana jest w oparciu o propozycje pracowników, w szczególności kadry dydaktycznej, profesorów, kierowników katedr i instytutów. Można powiedzieć, że tworzona jest „bliżej słuchacza”. Alternatywą jest tworzenie oferty studiów w oparciu o model scentralizowany, gdzie podmiotem decyzyjnym jest jedna jednostka w ramach uczelni bądź wydziału.

Modelowi zdecentralizowanemu oceny wysoką lub najwyższą przyznało blisko 72% wykładowców, podczas gdy dla modelu scentralizowanego odsetek ten wynosił jedynie 53,6% i był zdecydowanie najniższy ze wszystkich kategorii ocenianych przez wykładowców. Należy również podkreślić, że model scentralizowany charakteryzował się zdecydowanie najwyższym odsetkiem respondentów, którzy wskazywali ocenę niską lub najniższą. Wyniósł on w tym przypadku 17,24%. To bardzo wyraźny sygnał ze strony wykładowców odnośnie

tego, na jakim poziomie decyzyjnym **nie powinna** powstawać oferta studiów podyplomowych.

Analiza odpowiedzi wykładowców wyróżnionych według poszczególnych grup z metryki, w kontekście najczęściej wskazywanych aspektów organizacji i zarządzania studiami pozwala zaobserwować następujące prawidłowości:

- **na jasne zasady i metody naboru studentów** wskazywali głównie wykładowcy z najmłodszej oraz najstarszej grupy wiekowej, współpracujący z uczelniami publicznymi, praktycy spoza uczelni, profesorowie;
- **standaryzowanie opisu efektów kształcenia, ułatwiające porównywanie ofert studiów podyplomowych** najlepiej oceniali wykładowcy w wieku od 25 do 30 lat, praktycy, samodzielni pracownicy nauki;
- **procedury oceny osiągnięć słuchaczy pod kątem efektów kształcenia** docenione zostały głównie przez osoby najmłodsze, współpracujących z uczelniami niepublicznymi, wykładowców zatrudnionych na podstawie umowy zlecenia, samodzielnych pracowników nauki;
- **czytelnie zasady, kryteria i źródła doboru wykładowców** zostały docenione przez osoby w wieku powyżej 41 roku życia, współpracujących z uczelniami prywatnymi, zatrudnionych na podstawie umów zlecenia, z doświadczeniem powyżej 8 lat, profesorów;
- **wykorzystanie nowoczesnych technologii ICT w celu poprawy i zindywidualizowania komunikacji pomiędzy słuchaczami i wykładowcami** najlepiej zostało ocenione przez wykładowców w wieku od 25 do 30 lat, z uczelni prywatnych, praktyków oraz współpracujących z uczelnią w oparciu o umowę zlecenia, niesamodzielnych pracowników nauki;
- **względnie jednorodne pod kątem kształcenia grupy słuchaczy** doceniali z kolei wykładowcy w wieku od 25 do 30 lat, wykładowcy uczelni niepublicznych, praktycy oraz zatrudnieni w oparciu o umowę zlecenia, informatycy oraz osoby z tytułem magistra a także profesorzy;

- **budowanie oferty studiów „od dołu”** najbardziej istotne okazało się dla wykładowców w wieku od 25 do 30 lat oraz powyżej 50 lat, wykładowców współpracujących z uczelniami prywatnymi, praktyków oraz zatrudnionych na umowę zlecenia, magistrów oraz profesorów.

Kolejnym etapem badania ankietowego wykładowców prowadzących zajęcia na studiach podyplomowych było określenie czynników, które w ich opinii, decydują o wyborze konkretnej oferty przez słuchacza. Wybór miałby polegać nie tylko na wyborze konkretnego kierunku studiów podyplomowych z oferty innych studiów, jak również decyzji o podjęciu nauki na studiach podyplomowych, oznaczającym rezygnację z innych form kształcenia jak np. kursy, szkolenia itp.

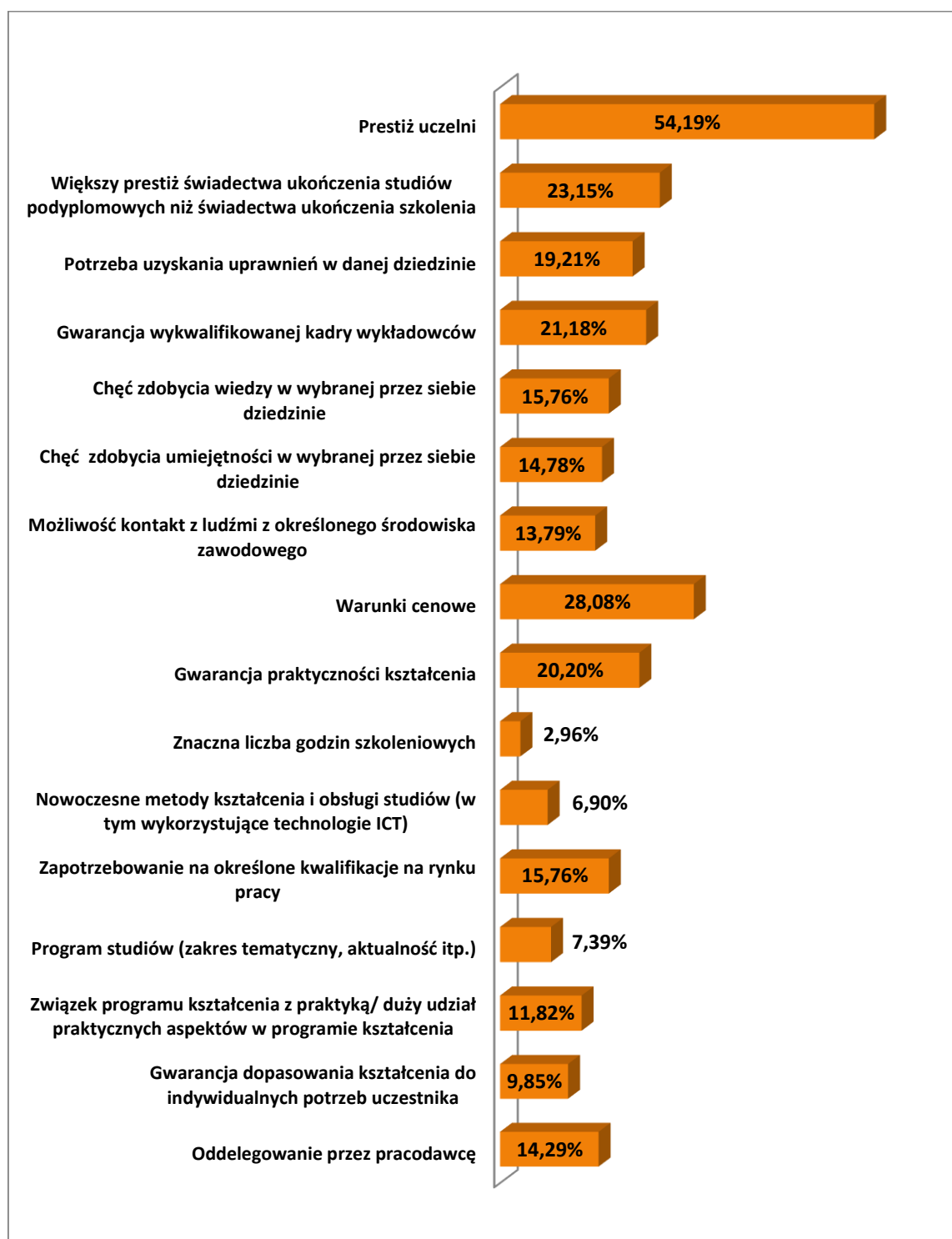
Wykładowcy wskazywali maksymalnie na trzy determinanty wyboru, a rozkład udzielanych przez nich odpowiedzi przedstawiono na wykresie nr 13.

Zdaniem wykładowców decydujące znaczenie dla wyboru konkretnej oferty studiów podyplomowych przez słuchacza ma **prestż uczelni**. Jest to czynnik, który za decydujący uznało ok. 54% respondentów. Kolejny, którym były **warunki cenowe** oferty, charakteryzował się już odsetkiem wskazujących go wykładowców o 26 punktów procentowych mniejszym. Jednakże odsetek respondentów wskazujących **warunki cenowe**, wynoszący ok. 28% był zdecydowanie wyróżniającym ten właśnie czynnik spośród wszystkich pozostałych.

Wykładowcy również potwierdzają, że studia podyplomowe mogą „wygrywać” ze szkoleniami lub krótkimi kursami, ze względu na **większy prestiż świadectwa ich ukończenia w porównaniu do świadectwa (certyfikatu) ukończenia kursu**. Ten właśnie czynnik, decydujący o wyborze studiów podyplomowych, wskazało ok. 23% badanych wykładowców.

Odsetek respondentów wskazujących danych czynnik, przekraczający 20%, miał miejsce jeszcze w przypadku dwóch kryteriów. Były nimi **gwarancja wykwalifikowanej kadry wykładowców** (21,18%) oraz **gwarancja praktyczności kształcenia** (20,20%). Niespełna 20% wykładowców wskazywało jeszcze na **potrzebę uzyskania uprawnień w danej dziedzinie**, jako czynnik, który może decydować o wyborze konkretnego kierunku studiów podyplomowych.

Wykres 13. Czynniki determinujące wybór studiów podyplomowych (wg odsetka respondentów)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania

W opinii wykładowców, czynnikiem, który w najmniejszym stopniu, mógłby decydować o wyborze konkretnej oferty studiów podyplomowych, była **znaczna liczba godzin szkoleniowych**. Tylko niespełna 3% badanych wskazało na ten czynnik, jako jeden z trzech, które mogli wybrać. Wykładowcy nie docenili również znaczenia zastosowania **nowoczesnych metod kształcenia i obsługi studiów (w tym z wykorzystaniem technologii ICT)** jak również **programu studiów**, z uwzględnieniem **zakresu tematycznego, aktualności itp.** Odsetek wykładowców wskazujących na te czynniki wynosił ok. 7%. Inne czynniki, okazały się, jak widać, ważniejsze.

Tabela 5. Ranking źródeł wiedzy na temat oferty studiów podyplomowych

Czynnik	Odsetek wg wszystkich wskazań
Prestiż uczelni	19,40%
Warunki cenowe	10,05%
Większy prestiż świadectwa ukończenia studiów podyplomowych niż świadectwa ukończenia szkolenia	8,29%
Gwarancja wykwalifikowanej kadry wykładowców	7,58%
Gwarancja praktyczności kształcenia	7,23%
Potrzeba uzyskania uprawnień w danej dziedzinie	6,88%
Chęć zdobycia wiedzy w wybranej przez siebie dziedzinie	5,64%
Zapotrzebowanie na określone kwalifikacje na rynku pracy	5,64%
Chęć zdobycia umiejętności w wybranej przez siebie dziedzinie	5,29%
Oddelegowanie przez pracodawcę	5,11%
Możliwość kontakt z ludźmi z określonego środowiska zawodowego	4,94%
Związek programu kształcenia z praktyką/ duży udział praktycznych aspektów w programie kształcenia	4,23%
Gwarancja dopasowania kształcenia do indywidualnych potrzeb uczestnika	3,53%
Program studiów (zakres tematyczny, aktualność itp.)	2,65%
Nowoczesne metody kształcenia i obsługi studiów (w tym wykorzystujące technologie ICT)	2,47%
Znaczna liczba godzin szkoleniowych	1,06%
Razem	100%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania

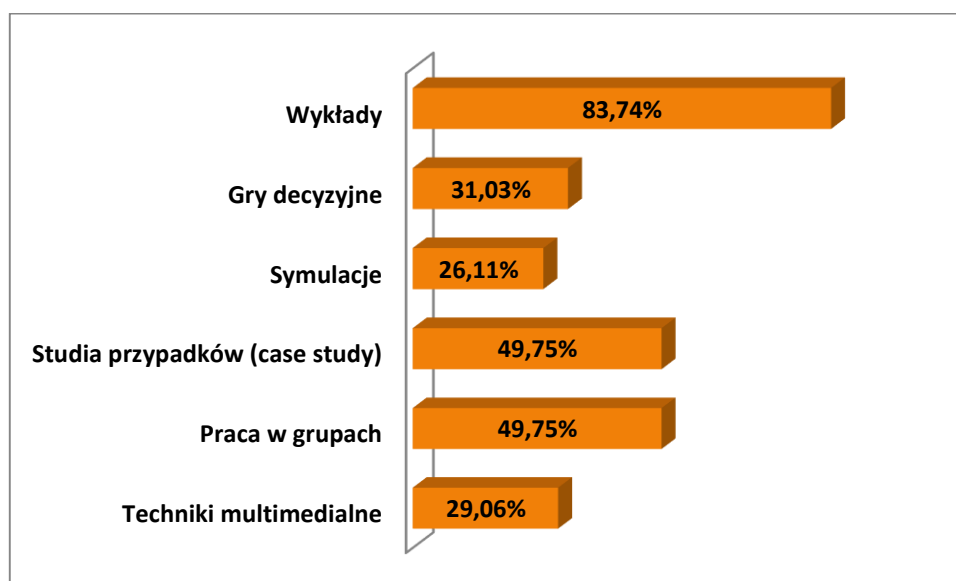
W celu podsumowania tej części analizy, w tabeli nr 5, przedstawiono ranking wszystkich czynników, mogących decydować o wyborze konkretnej oferty studiów podyplomowych przez słuchaczy. Zdaniem wykładowców, słuchaczom studiów podyplomowych przede wszystkim zależy na **prestżu uczelni** oraz **atrakcyjnej cenie**. Czynnikiem przemawiającym za wyborem studiów jest również **większy prestiż świadectwa ich ukończenia** w porównaniu do **świadectwa ukończenia szkolenia czy kursu**. Uczelnia w opinii badanych, powinna również gwarantować **odpowiedni poziom kadry wykładowców** oraz **praktyczność kształcenia**. W dalszej kolejności wymieniane były konkretne korzyści, jakie uzyskuje absolwent studiów podyplomowych w postaci **uprawnień niezbędnych w danej dziedzinie, zdobytej wiedzy i umiejętności, odpowiadającej potrzebom rynku pracy**.

Analizując odpowiedzi respondentów na pytanie o przyczyny wyboru studiów podyplomowych w grupach wyróżnionych w metryczce, można zauważyć, że we wszystkich grupach przeważały wskazania na **prestż uczelni** oraz **warunki cenowe**. Na pierwszy z tych czynników wskazywali głównie wykładowcy w wieku powyżej 50 lat, z uczelni publicznych, pracownicy etatowi z długoletnim doświadczeniem, doktorzy oraz profesorowie. Znaczenie warunków cenowych z kolei dostrzegali głównie wykładowcy z uczelni prywatnych, pracownicy etatowi oraz zatrudnienia na podstawie umowy zlecenia, prowadzący zajęcia w obszarze ekonomii oraz zarządzania, magistrowie.

Oczekiwania słuchaczy wobec oferty studiów podyplomowych wskazują na odpowiedni zestaw kryteriów, które muszą zostać uwzględnione przez uczelnie, by ta oferta była konkurencyjna. Satysfakcja słuchaczy w dużym stopniu uzależniona jest jednak od zaangażowania samych wykładowców, którzy odpowiadają nie tylko za dobór wykładanych treści, ale również za sposoby ich przekazywania. Wykładowcy uczestniczący w badaniu zostali zapytani o stosowane przez nich formy pracy ze słuchaczami studiów podyplomowych. Wykres nr 14 przedstawia, które z nich stosowane były najczęściej.

Nie jest zaskoczeniem fakt, że najbardziej popularny wśród wykładowców jest **tradycyjny wykład**. Został on wskazany jako jedna z najczęściej stosowanych form współpracy ze słuchaczami przez blisko 84% wykładowców. Bilsko połowa badanych stosuje również **studia przypadków** oraz **pracę zespołową**. Niemal co trzeci wykładowca deklarował również, że wśród trzech najczęściej stosowanych przez niego metod są **gry decyzyjne**.

Wykres 14. Najczęściej stosowane formy pracy na studiach podyplomowych (wg odsetka respondentów)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania

Okolo 29% wykładowców wykorzystuje podczas pracy ze słuchaczami **techniki multimedialne**. Najmniejszy odsetek wykładowców wskazywał na **symulacje**, jako jedną z trzech najczęściej stosowanych przez siebie form pracy ze słuchaczami. To tylko ok. 26% badanych.

W tabeli nr 6 przedstawiono ranking najczęściej stosowanych przez wykładowców form współpracy ze słuchaczami studiów podyplomowych. Największym udziałem w ogólnej liczbie wskazań charakteryzowały się **wykłady**, **studia przypadków** oraz **praca w grupach**. W dalszej kolejności, z mniejszym udziałem, znalazły się **gry decyzyjne**, **techniki multimedialne** oraz **symulacje**.

W poszczególnych grupach wykładowców, wyodrębnionych według cech z metryki zaobserwowano następujące prawidłowości:

- **wykłady** stanowiły domenę głównie osób w wieku od 41 do 50 lat, wykładowców uczelni publicznych, pracowników etatowych uczelni, osób z co najmniej czteroletnim doświadczeniem, ekonomistów, doktorów oraz doktorów habilitowanych;

- **gry decyzyjne** stosowane były głównie przez wykładowców w wieku od 31 do 40 lat, wykładowców ze szkół prywatnych, osoby z doświadczeniem minimum 8 lat, wykładowców w obszarze ekonomii, magistrów i profesorów;
- **symulacje** podczas zajęć stosowali wykładowcy z uczelni niepublicznych, w przedziale wiekowym od 31 do 50 lat, praktycy, ekonomiści oraz doktorzy habilitowani;
- **studia przypadków** w prowadzeniu zajęć wykorzystywane były przez wykładowców w wieku od 31 do 40 lat, zarówno z uczelni prywatnych jak i publicznych, praktyków oraz zatrudnionych na podstawie umowy zlecenia, ekonomistów, informatyków, magistrów oraz profesorów;
- **techniki multimedialne** wykorzystywali głównie wykładowcy w wieku od 25 do 30 lat, współpracujący z uczelniami prywatnymi, praktycy oraz zatrudnieni na podstawie umów o pracę, wykładowcy z dziedziny zarządzania i informatyki, doktorzy oraz doktorzy habilitowani.

Tabela 6. Ranking metod nauczania stosowanych przez wykładowców

Metoda pracy ze słuchaczami	Odsetek wg wszystkich wskazań
Wykłady	31,08%
Studia przypadków (case study)	18,46%
Praca w grupach	18,46%
Gry decyzyjne	11,52%
Techniki multimedialne	10,79%
Symulacje	9,69%
Razem	100%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania

3.2. Miejsce uczelni wyższych oraz studiów podyplomowych w kształceniu przez całe życie

Jak już wcześniej wspomniano, studia podyplomowe oferowane przez szkoły wyższe, w opinii wykładowców wygrywają konkurencję z innymi formami kształcenia osób dorosłych. Dzieje się tak głównie ze względu na **prestż uczelni** oraz **wyższą rangę świadectwa ukończenia studiów podyplomowych w porównaniu np. do świadectwa ukończenia**

szkolenia. Uczelnie wyższe nie są jednakże jedynymi podmiotami, oferującymi usługi edukacyjne dla osób dorosłych. Na rynku tego typu usług funkcjonują również prywatne firmy i instytucje szkoleniowe, centra kształcenia ustawicznego, ośrodki doskonalenia zawodowego, czy też oświatowe palcówki dla dorosłych. Konkurować między sobą mogą również uczelnie publiczne i prywatne.

W trakcie badania zapytano wykładowców o to, jak w oparciu o swoje dotychczasowe doświadczenia i obserwacje, oceniają poszczególne podmioty rynku usług edukacji ustawicznej. Kryterium była jakość oferowanych usług, ze szczególnym uwzględnieniem różnorodności oferty, przydatności w karierze zawodowej, sposobu świadczenia usług, dostępności cenowej itp. Badani każdej z wymienionych w ankiecie instytucji przypisywali oceny od 1 (najniższa) do 5 (najwyższa). Wyniki oceny przedstawia wykres nr 15.

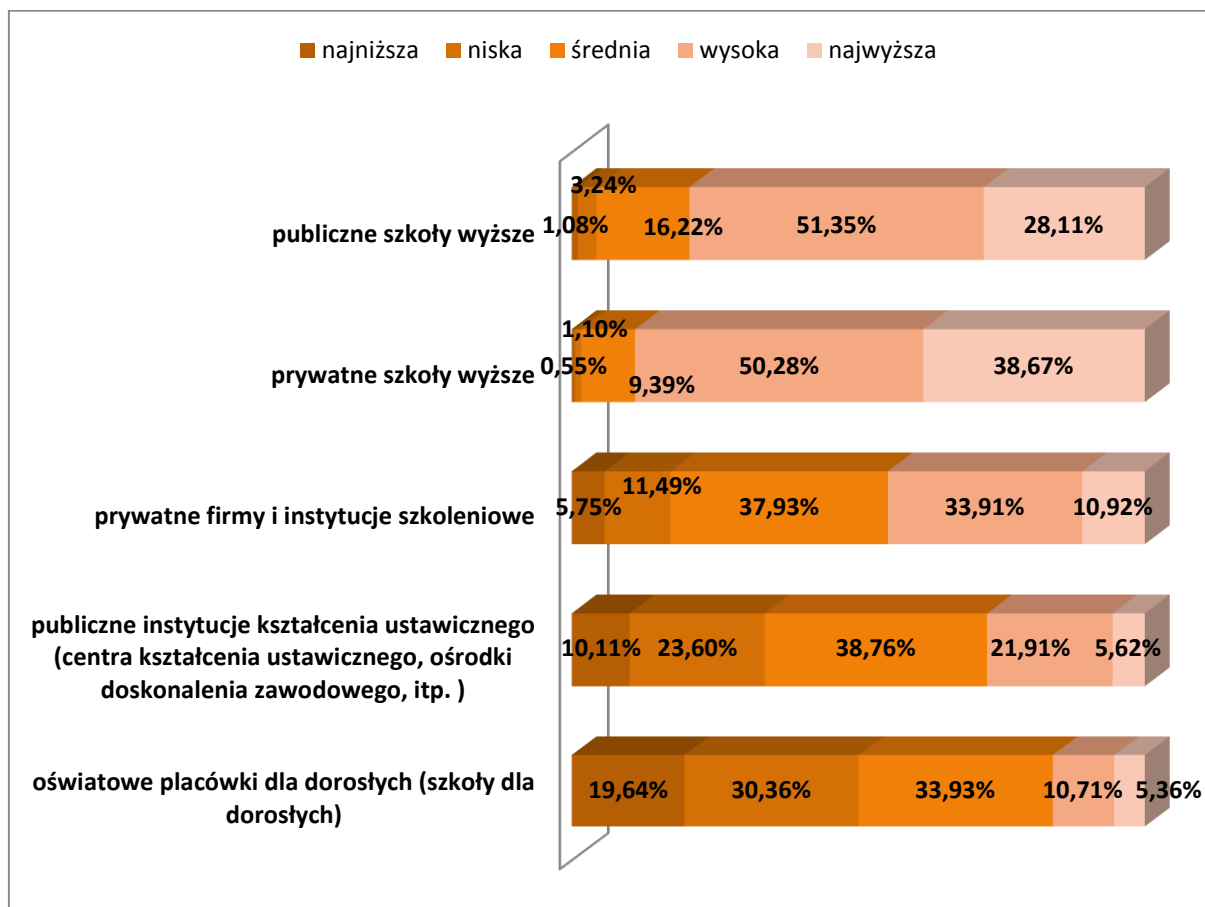
Zdecydowanie najwięcej ocen najwyższych uzyskały **prywatne szkoły wyższe** oraz **publiczne szkoły wyższe**. W pierwszym przypadku odsetek wykładowców przyznających ocenę najwyższą wynosił ok. 38%, w drugim był o 10 pkt. proc. mniejszy. Pod skumulowaniu odsetka wskazujących na ocenę wysoką i najwyższą, dla uczelni prywatnych wyniósł on blisko 89%, w przypadku szkół publicznych niespełna 80%. Rodzi się w tym przypadku oczywiście pytanie, czy wykładowcy, reprezentujący przecież uczelnie wyższe, byli wystarczająco obiektywni w swoich ocenach.

Pozostałe instytucje rynku usług edukacji ustawicznej wypadły już zdecydowanie gorzej i to zarówno w kontekście ocen wysokich, w przypadku których wykładowcy byli dość powściągliwi oraz ocen niskich, które badani wystawiali zdecydowanie częściej.

Relatywnie dobrze ocenione zostały **prywatne firmy i instytucje szkoleniowe**, w przypadku których dominowała ocena średnia. Blisko 38% badanych oceniło jakość kształcenia tych instytucji jako przeciętną. Ocenę wyższą lub najwyższą dla prywatnych firm i instytucji szkoleniowych wystawiło ok. 45%. Wskazań na ocenę najniższą było 5,75%, na niską zaś ok. 11,5%.

Wykres 15. Ocena jakości kształcenia podmiotów rynku edukacji ustawicznej

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania

Zdecydowanie najgorzej zdaniem wykładowców uczelni wyższych, pod względem jakości oferowanych usług edukacyjnych wypadają **publiczne instytucje kształcenia ustawicznego** oraz **oświatowe placówki dla dorosłych**. W obu przypadkach odsetek badanych którzy wskazywali na oceny niskie (niska i najniższa łącznie) był zdecydowanie wyższy niż dla ocen wysokich (wysoka i najwyższa łącznie).

Centra kształcenia ustawicznego, ośrodki doskonalenia zawodowego, uzyskały oceny pozytywne od 27,5% badanych, negatywne zaś od ok. 33%. Ocenę średnią wystawiło 38,76% wykładowców.

W przypadku ostatniej grupy ocenianych podmiotów, do których należały **oświatowe placówki dla dorosłych (szkoły dla dorosłych)**, oceny były porażające. Udział wykładowców, którzy przyznali oceny niskie lub najniższe łącznie, wynosił w przypadku tych instytucji 50%.

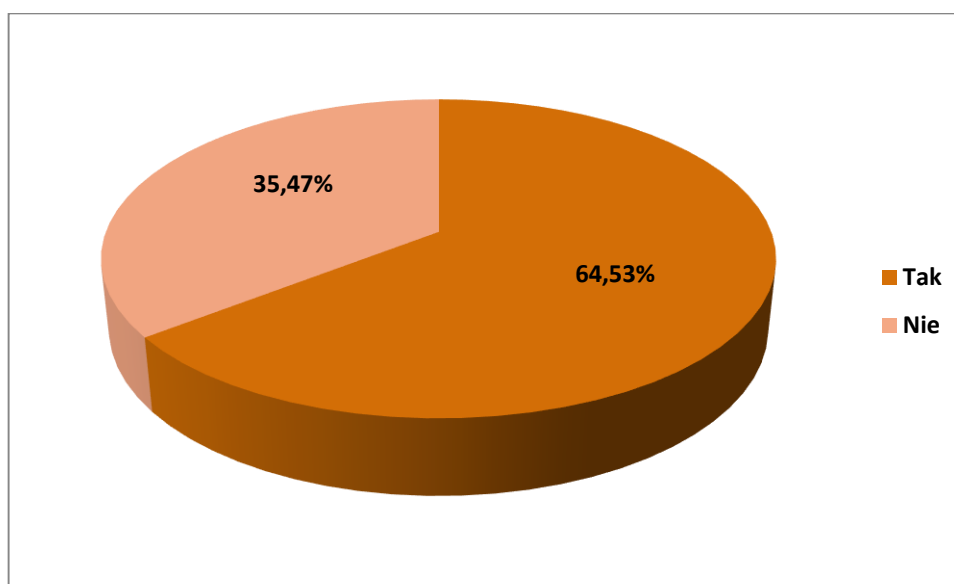
Co trzeci badany wskazywał na ocenę niską, a jedynie 16% wykładowców, oceniłoby szkoły dla dorosłych jako dobre lub bardzo dobre.

3.3. Nowoczesny model kształcenia przez całe życie

Ostatni etap badania ankietowego wykładowców dotyczył kwestii związanych z tendencjami, jakie można zaobserwować w kształceniu ustawicznym dorosłych. Analiza dotyczyła przede wszystkim problematyki wykorzystywanych metod, kierunków rozwoju idei kształcenia ustawicznego, najczęściej obserwowanych trendów itp.

W pierwszej kolejności wykładowcy zostali zapytani o to, czy w ramach studiów podyplomowych prowadzili zajęcia z wykorzystaniem e-learningu lub m-learningu.

Wykres 16. Doświadczenia wykładowców w wykorzystaniu e-learningu bądź m-learningu w ramach studiów podyplomowych

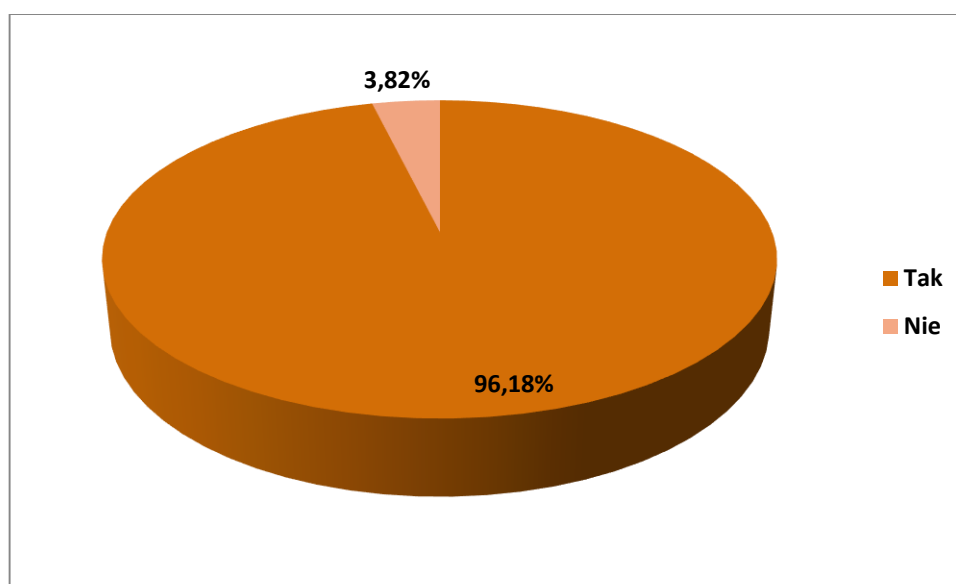
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania

Jak wynika z wykresu nr 16, większość wykładowców posiadała już w trakcie badania pewne doświadczenia w wykorzystywaniu technik e-learningowych lub m-learningowych. Spośród 203 osób uczestniczących w badaniu, 131 deklarowały, że prowadziły zajęcia z wykorzystaniem wspomnianych technik. To blisko 65% uczestników badania.

Warto zauważyć, że zdecydowanie częściej swoje doświadczenia w prowadzeniu zajęć z wykorzystaniem e- learningu lub m- learningu, potwierdzali wykładowcy uczelni niepublicznych. Ich odsetek wynosił ok. 75%, podczas gdy dla wykładowców prowadzących zajęcia na uczelniach państwowych wyniósł on jedynie 35%. Najczęściej doświadczenia w tym zakresie potwierdzali również praktycy spoza uczelni, jak również osoby współpracujące ze szkołami na podstawie umowy zlecenia.

W kolejnym pytaniu osoby, które potwierdziły doświadczenia w stosowaniu e- learningu oraz m- learningu, zostały zapytane o to, czy odpowiada im taka właśnie forma zajęć. Na wykresie nr 17 można zauważyć, że **niemal wszyscy wykładowcy zaakceptowali nauczanie za pomocą technik e-learningowych lub m-learningowych**. Odpowiedzi twierdzącej udzieliło bowiem ok. 96% osób, które wcześniej zadeklarowały posiadanie doświadczenia w wykorzystywaniu wspomnianych technik przez siebie.

Wykres 17. Akceptacja wykładowców dla metod e-learnigowych (n=131)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania

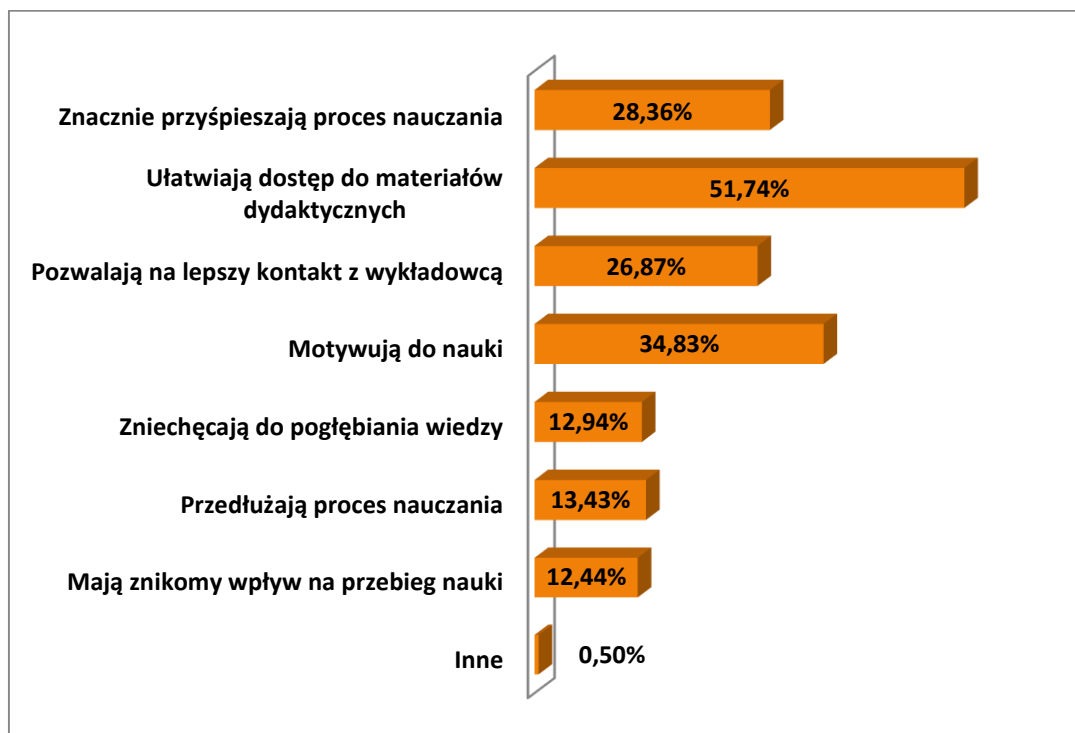
W największym stopniu na akceptację technik nauczania na odległość wskazywali wykładowcy w młodszych grupach wiekowych. Osoby w wieku od 25 do 40 lat w 100% potwierdzili akceptację dla wykorzystania przez nich technik nauczania na odległość. Wśród wykładowców starszych odsetek ten wynosił ok. 90%. Zdecydowanie bardziej otwarci na

wykorzystanie technik nauczania na odległość byli również wykładowcy współpracujący z uczelniami prywatnymi, jak również osoby z najkrótszym stażem w roli osób prowadzących zajęcia na studiach podyplomowych. Forma współpracy z uczelnią, jak również posiadany stopień naukowy nie różnicowały poziomu akceptacji dla technik nauczania na odległość przez wykładowców.

Techniki nauczania na odległość, w tym e-learning oraz m-learning z pewnością mają służyć konkretnym celom, przynosić pewne korzyści, choć z pewnością nie są również pozbawione wad. Ich stosowanie przez instytucje edukacyjne jest faktem, jednakże stopień ich rozpowszechnienia wciąż ulega zmianie. W badaniu podjęto próbę oceny, na ile techniki nauczania na odległość usprawniają bądź ułatwiają proces kształcenia, jak również, jakie wątpliwości i problemy mogą wiązać się z ich stosowaniem. Zapytano o to wszystkich wykładowców, niezależnie od deklaracji związanych z posiadaniem przez nich doświadczeniem w stosowaniu tych metod. Opinie osób, które nie wykorzystywały technik nauczania na odległość są również o tyle istotne, że mogą wskazywać, na czynniki które mogłyby je motywować lub zniechęcać do podejmowania pierwszych prób stosowania wspomnianych technik. Na wykresie nr 18 przedstawiono opinie wszystkich wykładowców na temat technik nauczania na odległość. Badani mieli możliwość wskazania maksymalnie trzech odpowiedzi.

Z deklaracji wykładowców wynika, że **generalnie dostrzegają oni pozytywne aspekty** związane z wykorzystaniem technik nauczania na odległość w kształceniu osób dorosłych. Największa grupa wykładowców zgodziła się z tezą, że techniki nauczania na odległość **ułatwiają dostęp do materiałów dydaktycznych**. Ten wariant odpowiedzi został bowiem zaznaczony przez blisko 52% uczestników badania. Kolejna z opcji, charakteryzujących się najwyższym odsetkiem wykładowców dotyczyła **motywacji do nauki**. Zdaniem blisko 35% wykładowców techniki nauczania na odległość stanowią właśnie taką motywację. Wykładowcy potwierdzają również tezę, że techniki nauczania na odległość **znacznie przyspieszają proces nauczania** (28,36% wykładowców) oraz **pozwalają na lepszy kontakt z wykładowcą** (blisko 27% wykładowców).

Wykres 18. Opinie na temat nauczania na odległość (wg odsetka respondentów)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania

Wszystkie pozostałe charakterystyki technik nauczania na odległość, wymienione w ankiecie, stanowiły pewne ich wady i były wskazywane przez zdecydowanie mniejszą liczbę wykładowców. Około 13% procent badanych wyraziło przekonanie, że techniki nauczania na odległość **przedłużają proces nauczania**, podobna grupa twierdziła także, że **zniechęcają do pogłębiania wiedzy**. Warto również zauważyć, że ok. 12,5% wykładowców nie widziało znaczącego wpływu technik nauczania na odległość na proces nauczania, zaznaczając opcję „**mają znikomy wpływ na przebieg nauki**”. Tylko dwóch wykładowców skorzystało z możliwości wskazania własnej opinii na temat technik nauczania na odległość. Ich zdaniem techniki te **depersonalizują osoby uczestniczące w procesie kształcenia**, jak również **wymagają większej samodyscypliny ze strony studenta**.

W tabeli nr 7 zestawiono wszystkie opinie na temat technik nauczania na odległość wg odsetka, jaki uzyskały w sumie wszystkich wskazań wykładowców.

Tabela 7. Opinie na temat nauczania na odległość (wg odsetka wszystkich wskazań)

Opinia	Odsetek wg wszystkich wskazań
Ułatwiają dostęp do materiałów dydaktycznych	28,57%
Motywują do nauki	19,23%
Znacznie przyspieszają proces nauczania	15,66%
Pozwalają na lepszy kontakt z wykładowcą	14,84%
Przedłużają proces nauczania	7,42%
Zniechęcają do pogłębiania wiedzy	7,14%
Mają znikomy wpływ na przebieg nauki	6,87%
Inne	0,27%
Razem	100%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania

Wyniki zawarte w tabeli potwierdzają wszystkie wcześniejsze wnioski, odnoszące się do technik nauczania na odległość i ich wpływu na przebieg procesu nauczania. Zdecydowanie dominowały bowiem zalety takiej formy kształcenia, z naciskiem na **łatwiejszy dostęp do materiałów dydaktycznych** oraz **motywację do nauki**.

Wśród problemów wynikających ze stosowania technik nauczania na odległość najważniejszymi okazały się z kolei **przedłużający się proces nauczania**, jak również **obniżenie motywacji do pogłębiania wiedzy**.

Stworzenie nowoczesnego modelu oferty edukacyjnej dla osób dorosłych wymaga poznania oczekiwań wszystkich interesariuszy procesu kształcenia, w szczególności słuchaczy, wykładowców, osób odpowiedzialnych za kształtowanie tej oferty. Oprócz oczekiwań artykułowanych przez każdą ze stron uczestniczącą w procesie kształcenia, istotne jest również określenie barier i trudności, które mogą zakłócać ten proces. Ich usunięcie powinno sprzyjać stworzeniu modelu jak najbardziej efektywnego.

W kwestionariuszu ankietowym przedstawiono wykładowcom zestawienie potencjalnych barier i trudności w prowadzeniu przez nich zajęć na studiach podyplomowych z możliwością wskazania dowolnej liczby odpowiedzi. Na wykresie nr 19 przedstawiono rozkład udzielanych odpowiedzi według odsetka respondentów, wskazujących na każdą z nich.

Spośród wszystkich trudności wymienionych w kwestionariuszu trzy były wyraźnie najczęściej wskazywane przez wykładowców. Odsetek badanych wskazujących na te problemy kształtował się w przypadku każdego z nich w granicach od 27,5% do 29,5%. Należały do nich **brak możliwości zindywidualizowania pracy z konkretnym słuchaczem**, **zbyt duże zróżnicowanie wiedzy słuchaczy „na wejściu”** oraz **brak możliwości częstszych spotkań ze słuchaczami**.

Na pierwszy z tych czynników wskazywali przede wszystkim wykładowcy w wieku powyżej 41 lat, wykładowcy zatrudnieni na podstawie umowy zlecenia, z doświadczeniem powyżej 8 lat w prowadzeniu zajęć na studiach podyplomowych, doktorzy oraz doktorzy habilitowani. Profesorowie w ogóle nie sygnalizowali tego problemu.

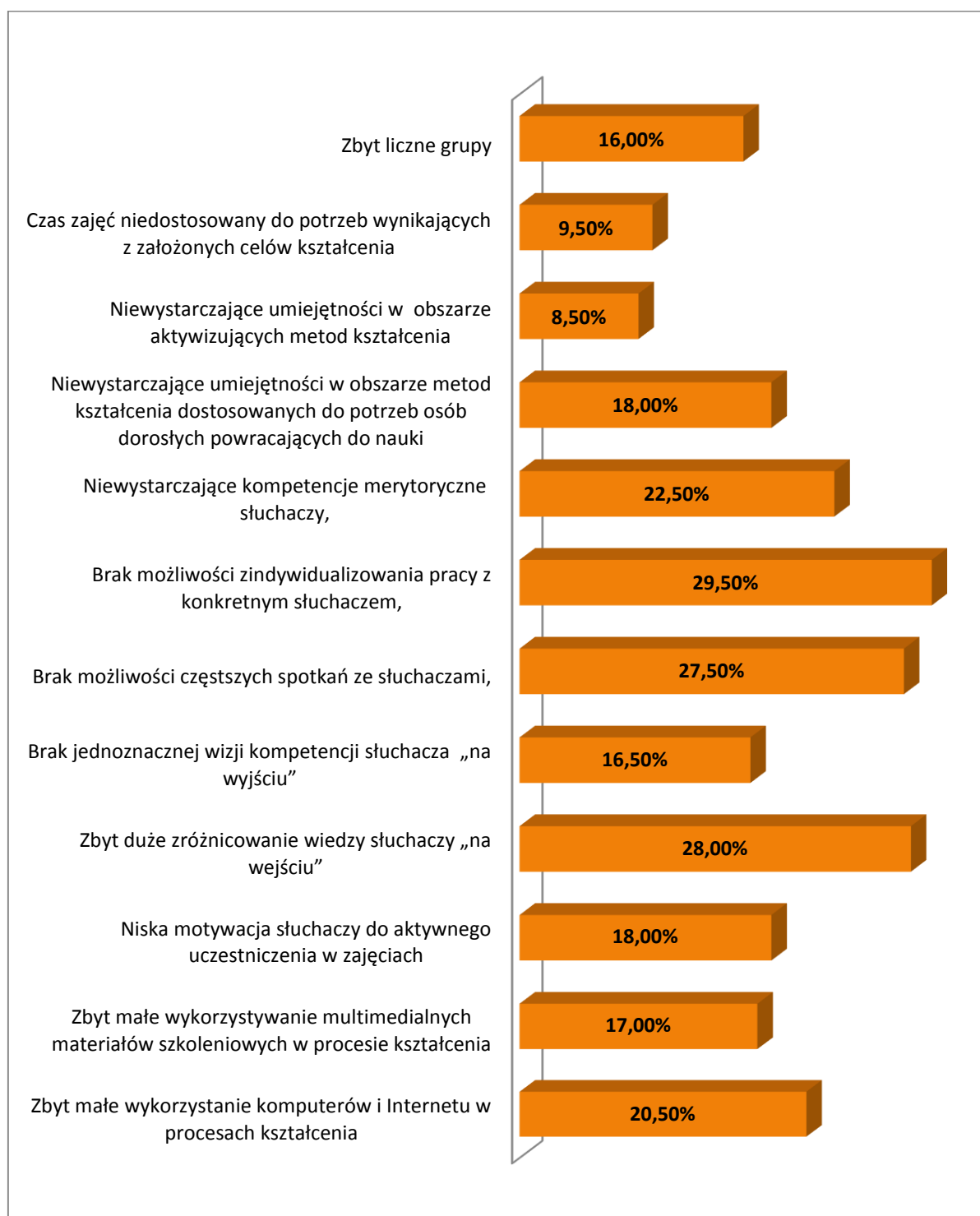
Na zbyt duże zróżnicowanie wiedzy słuchaczy „na wejściu” najczęściej z kolei wskazywały osoby powyżej 31. roku życia, współpracujący z uczelniami publicznymi, jak również pracownicy etatowi uczelni. Posiadany stopień naukowy nie miał w tym przypadku żadnego znaczenia. Co warto podkreślić, wykładowcy w obszarze ekonomii i zarządzania wskazywali na ten problem w ok. 30%, natomiast wśród informatyków odsetek ten był wyraźnie mniejszy i wynosił jedynie ok. 6%.

Brak możliwości częstszych spotkań ze słuchaczami odgrywał znaczącą rolę dla wykładowców w najmłodszej grupie wiekowej, wykładowcy współpracujący z uczelniami prywatnymi, praktycy oraz zatrudnieni w oparciu o umowy zlecenia, wykładowcy z tytułem magistra i doktora.

Dopiero w dalszej kolejności wykładowcy wskazywali na **niewystarczające kompetencje merytoryczne słuchaczy** (22,50% wykładowców) oraz **zbyt małe wykorzystanie komputerów i Internetu w procesach kształcenia** (20,50% badanych).

W przypadku pozostałych trudności wymienionych w kwestionariuszu ankietowym odsetek wykładowców, którzy na nie wskazywali był mniejszy niż 20%, przy czym w dwóch przypadkach nie przekroczył również 10%.

Wykres 19. Bariery w prowadzeniu zajęć na studiach podyplomowych (wg odsetka respondentów)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania

Do zagadnień, dla których odsetek respondentów kształtował się w przedziale od 16% do 18% należały:

- **niewystarczające umiejętności w obszarze metod kształcenia dostosowanych do potrzeb osób dorosłych powracających do nauki** (18%);
- **niska motywacja słuchaczy do aktywnego uczestniczenia w zajęciach** (18%);
- **zbyt małe wykorzystywanie multimedialnych materiałów szkoleniowych w procesie kształcenia** (17%);
- **brak jednoznacznej wizji kompetencji słuchacza „na wyjściu”** (16,5%);
- **zbyt liczne grupy** (16%).

Najbardziej wykładowcy dostrzegali **czas zajęć niedostosowany do potrzeb wynikających z założonych celów kształcenia** oraz **niewystarczające umiejętności w obszarze aktywizujących metod kształcenia**.

Dla podsumowania w tabeli nr 8 przedstawiono zestawienie barier, jakie napotykali wykładowcy prowadząc zajęcia w ramach studiów podyplomowych, wg odsetka jaki każda z nich uzyskała w ogólnej liczbie wskazań. Stanowią one potwierdzenie wniosków sformułowanych już wcześniej. Za dominujące problemy należy uznać te, które mają związek z relacjami, a dokładniej kontaktem między wykładowcą i słuchaczem. Z jednej strony dotyczy to **braku możliwości zintensyfikowania kontaktu między wykładowcą i słuchaczem**, z drugiej **braku możliwości zindywidualizowania pracy wykładowcy z konkretnym słuchaczem**. Wśród najważniejszych trudności dostrzeganych przez wykładowców w trakcie ich pracy na studiach podyplomowych jest **zbyt duże zróżnicowanie wiedzy słuchaczy w momencie rozpoczynania studiów**. Należy uznać związek tak sformułowanego problemu z dwoma pozostałymi, bowiem **zróżnicowanie poziomu wiedzy słuchaczy, czyli niejednolite pod tym względem grupy, wymagają bezwzględnie bardziej indywidualnego podejścia wykładowcy do każdego studenta**. To z kolei determinuje **konieczność częstszego kontaktowania się obu stron**. Być może przy wykorzystaniu technik nauczania na odległość, ze szczególnym uwzględnieniem e-learningu oraz m-learningu. W chwili obecnej można wskazać kolejną trudność w zmniejszeniu „dystansu” pomiędzy słuchaczem i wykładowcą,

ponieważ na piątym miejscu wśród wymienianych przez badanych problemów znalazło się ***zbyt małe wykorzystanie komputerów i Internetu w procesach kształcenia***.

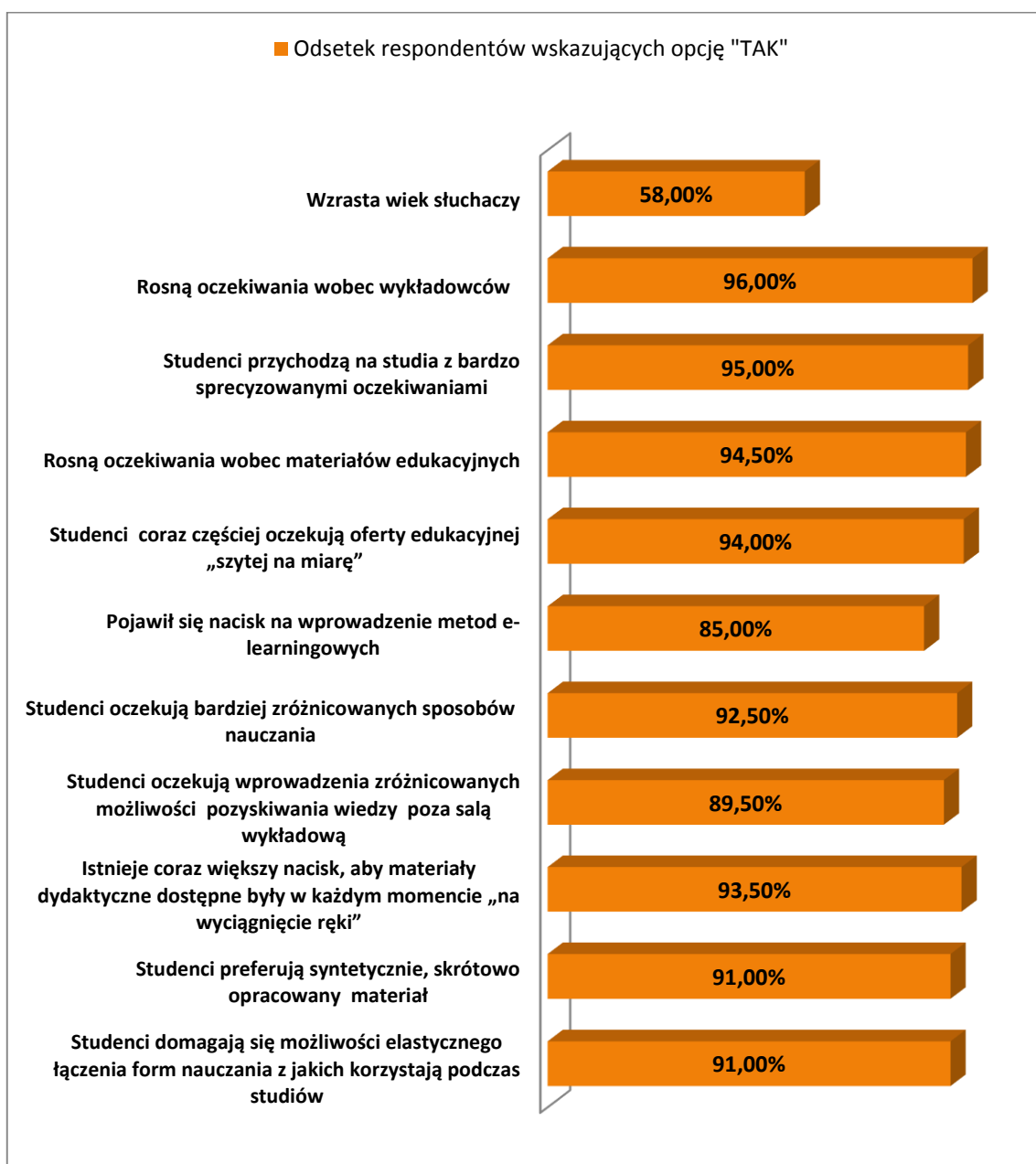
Tabela 8. Zestawienie barier w nauczaniu na studiach podyplomowych

Bariera	Odsetek wg wszystkich wskazań
Brak możliwości zindywidualizowania pracy z konkretnym słuchaczem	12,74%
Zbyt duże zróżnicowanie wiedzy słuchaczy „na wejściu”	12,10%
Brak możliwości częstszych spotkań ze słuchaczami	11,88%
Niewystarczające kompetencje merytoryczne słuchaczy	9,72%
Zbyt małe wykorzystanie komputerów i Internetu w procesach kształcenia	8,86%
Niewystarczające umiejętności w obszarze metod kształcenia dostosowanych do potrzeb osób dorosłych powracających do nauki	7,78%
Niska motywacja słuchaczy do aktywnego uczestniczenia w zajęciach	7,78%
Zbyt małe wykorzystywanie multimedialnych materiałów szkoleniowych w procesie kształcenia	7,34%
Brak jednoznacznej wizji kompetencji słuchacza „na wyjściu”	7,13%
Zbyt liczne grupy	6,91%
Czas zajęć niedostosowany do potrzeb wynikających z założonych celów kształcenia	4,10%
Niewystarczające umiejętności w obszarze aktywizujących metod kształcenia	3,67%
Razem	100%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania

O ostatecznym kształcie oferty edukacyjnej przyszłości, adresowanej do osób dorosłych, będą decydowały pewne prawidłowości i trendy obserwowane w tej sferze już dzisiaj. W ostatnim pytaniu w kwestionariuszu ankietowym, wykładowcy zostali poproszeni o ustosunkowanie się do kilku stwierdzeń, które mogłyby wskazywać na kierunki rozwoju idei kształcenia przez całe życie w przyszłości, również w zakresie studiów podyplomowych oferowanych przez uczelnie wyższe. Respondenci przy każdym wariancie odpowiedzi mieli możliwość potwierdzenia lub zaprzeczenia, jakoby dostrzegali pewne zjawiska. Na wykresie nr 20 przedstawiono odsetek respondentów, którzy wybierali opcję „tak” dla każdej z wymienionych tendencji.

Wykres 20. Zjawiska obserwowane wspólnie przez wykładowców studiów podyplomowych (wg odsetka respondentów)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania

Wykładowcy w przypadku większości tendencji, wymienionych w ankiecie zdecydowanie potwierdzali, że dostrzegają je w swojej pracy z osobami dorosłymi na studiach podyplomowych. Są oni świadomi, że w warunkach współczesnego rynku edukacyjnego **rosną oczekiwania studentów wobec elementów oferty edukacyjnej**.

Rosnące oczekiwania dotyczą zarówno **wykładowców, jak i materiałów edukacyjnych**. Jednocześnie słuchacze są coraz bardziej świadomi swoich oczekiwań, które potrafią **dokładnie sprecyzować**. Przejawia się to również w poszukiwaniu takich ofert kształcenia, które byłyby „**szyte na miarę**” według potrzeb konkretnego słuchacza. Stosowane **formy nauczania powinny być bardziej zróżnicowane, a materiały dydaktyczne dostępne w każdym momencie „na wyciągnięcie ręki”**. Studentom zależy również na tym, by **materiał opracowany był w sposób syntetyczny i skrótowy**. W przypadku wszystkich wymienionych w tym miejscu tendencji, odsetek respondentów zauważających ich obecność, przekraczał 90%.

Relatywnie niższym odsetkiem wskazań ze strony wykładowców charakteryzowało się spostrzeżenie, że obecnie **pojawia się nacisk na wprowadzanie metod e-learningowych**. Zdecydowana większość wykładowców potwierdziła tę tendencję, jednakże w porównaniu z poprzednio wymienionymi, odsetek wskazań „na tak” był mniejszy. To tak, jakby wykładowcy nie dostrzegali, że zastosowanie metod e-learningowych daje możliwość spełniania oczekiwań, opisanych w trendach o wyższym udziale wskazań potwierdzających. Należy do nich również, niewymienione wcześniej stwierdzenie, że studenci oczekują także **wprowadzenia zróżnicowanych możliwości pozyskiwania wiedzy poza salą wykładową**. Około 89% wykładowców zauważyło taką tendencję.

W najmniejszym stopniu wykładowcy potwierdzali tylko jedną ze wszystkich wymienionych w ankiecie tendencji, obserwowanych współcześnie wśród studentów studiów podyplomowych. Tylko 58% wykładowców zgadzało się bowiem z tezą, że obecnie obserwuje się **wzrost wieku słuchaczy studiów podyplomowych**.

Podsumowanie tej części badania ankietowego zawiera tabela nr 9, która prezentuje swoisty ranking trendów, najczęściej obserwowanych współcześnie przez wykładowców wśród słuchaczy studiów podyplomowych.

Z zestawienia wynika, że współcześnie studenci stają się coraz bardziej wymagającymi „klientami” instytucji oferujących usługi edukacyjne, jednocześnie potrafiącymi precyzyjnie określić, czego oczekują. Studenci wymagają zindywidualizowanego podejścia w postaci oferty „szytej na miarę”. Są wymagający wobec wykładowców oraz materiałów, którymi się oni posługują.

Tabela 9. Ranking zjawisk obserwowanych współcześnie w związku z prowadzeniem studiów podyplomowych

Prawidłowość	Odsetek wg wszystkich wskazań
Rosną oczekiwania wobec wykładowców	9,80%
Studenci przychodzą na studia z bardzo sprecyzowanymi oczekiwaniami	9,69%
Rosną oczekiwania wobec materiałów edukacyjnych	9,64%
Studenci coraz częściej oczekują oferty edukacyjnej „szytej na miarę”	9,59%
Istnieje coraz większy nacisk, aby materiały dydaktyczne dostępne były w każdym momencie „na wyciągnięcie ręki”	9,54%
Studenci oczekują bardziej zróżnicowanych sposobów nauczania	9,44%
Studenci preferują syntetycznie, skrótowo opracowany materiał	9,29%
Studenci domagają się możliwości elastycznego łączenia form nauczania z jakich korzystają podczas studiów	9,29%
Studenci oczekują wprowadzenia zróżnicowanych możliwości pozyskiwania wiedzy poza salą wykładową	9,13%
Pojawił się nacisk na wprowadzenie metod e-learningowych	8,67%
Wzrasta wiek słuchaczy	5,92%
Razem	100%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania

Słuchacze studiów podyplomowych, zdaniem wykładowców, oczekują również, aby materiały dydaktyczne dostępne były w każdym momencie „na wyciągnięcie ręki”, a stosowane przez wykładowców sposoby nauczania bardziej zróżnicowane. Materiał powinien być opracowany syntetycznie i skrótowo, a wiedza zdobywana nie tylko na sali wykładowej, ale również poza nią.

4. Weryfikacja hipotez badawczych

Na podstawie wyników badania ankietowego, realizowanego wśród słuchaczy studiów podyplomowych udało się uzyskać odpowiedzi na szczegółowe problemy badawcze odnoszące się do tej grupy, jak również zweryfikować postawione hipotezy badawcze.

Jak wynika z badań, uczelnie wyższe są istotnym podmiotem rynku edukacyjnego dla osób dorosłych. Zdecydowana większość wykładowców potwierdziła, że na uczelniach, z którymi współpracowali, przygotowano ofertę kształcenia adresowaną dla osób dorosłych, powracających do nauki.

Prestiż oraz znaczenie studiów podyplomowych w formach kształcenia osób dorosłych są niepodważalne. Studia podyplomowe oferowane przez szkoły wyższe, wygrywają konkurencję z innymi formami kształcenia osób dorosłych przede wszystkim ze względu na **prestż uczelni** oraz **wyższą rangę świadectwa ukończenia studiów podyplomowych w porównaniu np. do świadectwa ukończenia szkolenia.**

Choć uczelnie wyższe nie są jedynymi podmiotami, oferującymi usługi edukacyjne dla osób dorosłych, to jednak w ocenie wykładowców wypadają najlepiej, dystansując prywatne firmy i instytucje szkoleniowe, centra kształcenia ustawicznego, ośrodki doskonalenia zawodowego, jak również oświatowe placówki dla dorosłych.

Jak wynika z deklaracji wykładowców, uczestniczyli oni aktywnie w różnorodnych formach kształcenia osób dorosłych, oferowanych przez uczelnie. W największym stopniu angażowali się w prowadzenie zajęć na **studiach podyplomowych**. Blisko 90% wykładowców wskazało właśnie tę formę kształcenia. W dalszej kolejności znalazły się **studia licencjackie oraz magisterskie**, w których w roli wykładowców uczestniczyło blisko 71% badanych. Jak wynika z deklaracji wykładowców, mają oni również duże doświadczenie w realizacji szkoleń zamkniętych, przygotowanych na zlecenie konkretnych podmiotów. W tej formie kształcenia dla osób dorosłych uczestniczyło bowiem blisko 42% uczestników badania. W granicach 33%-34% wykładowców deklarowało swoje zaangażowanie w prowadzenie zajęć na studiach doktoranckich oraz krótkich kursach. Co czwarty wykładowca, uczestniczący w badaniu deklarował prowadzenie zajęć w ramach szkoleń, które kończyły się certyfikatami. Najmniej

osób wskazywało na swoją aktywność w działalności konsultingowej. To tylko co piąty wykładowca.

Według wyników badań zdecydowanie najczęściej wskazywaną przez wykładowców aktywnością, służącą podnoszeniu jakości kształcenia na uczelniach wyższych, było **badanie satysfakcji uczestników studiów podyplomowych**. Na drugim miejscu ze względu na częstotliwość wskazań znalazła się **dbałość o poziom nauczania**.

Dopiero w dalszej kolejności wykładowcy wskazywali na **aktywizujące metody kształcenia, uwzględnianie aspektów praktycznych, udostępnianie materiałów i innych pomocy dydaktycznych on-line, badanie efektów kształcenia, multimedialne metody szkoleniowe** oraz **uwzględnianie w programach kształcenia tzw. kompetencji kluczowych**.

Pozostałe charakterystyki, wymienione w kwestionariuszu ankietowym miały już mniejszy udział wskazań potwierdzających. Należały do nich **prowadzenie studiów w systemie e-learning, przygotowywanie kierunków studiów we współpracy z przedsiębiorstwami i instytucjami rynku pracy, doradztwo edukacyjne i zawodowe, tworzenie elastycznej oferty kształcenia uwzględniającej zróżnicowany poziom kompetencji i oczekiwań uczestników, uznawanie kompetencji uczestnika studiów podyplomowych, zdobytych w kształceniu poza uczelnią**.

Zdecydowanie najrzadziej, zdaniem wykładowców, na uczelniach wyższych oferujących studia podyplomowe obserwuje się **podział zakresu kształcenia na mniejsze części, które można opanować w różnym czasie i w różnych systemach** (w tym opartych na technologiach IT) oraz **kształcenie wykorzystujące technologie mobilne**, takie jak **m-learning**.

Zdaniem wykładowców, słuchaczom studiów podyplomowych przede wszystkim zależy na **prestżu uczelni** oraz **atrakcyjnej cenie**. Czynnikiem, przemawiającym za wyborem studiów jest również **większy prestiż świadectwa ich ukończenia** w porównaniu do **świadectwa ukończenia szkolenia czy kursu**. Uczelnia w opinii badanych, powinna również gwarantować **odpowiedni poziom kadry wykładowców** oraz **praktyczność kształcenia**. W dalszej kolejności wymieniane były konkretne korzyści, jakie uzyskuje absolwent studiów podyplomowych w postaci **uprawnień niezbędnych w danej dziedzinie, zdobytej wiedzy i umiejętności, odpowiadającej potrzebom rynku pracy**.

W opinii wykładowców, czynnikiem, który w najmniejszym stopniu, mógłby decydować o wyborze konkretnej oferty studiów podyplomowych, była **znaczna liczba godzin szkoleniowych**. Wykładowcy nie docenili również znaczenia zastosowania **nowoczesnych metod kształcenia i obsługi studiów (w tym z wykorzystaniem technologii ICT)** jak również **programu studiów**, z uwzględnieniem **zakresu tematycznego, aktualności itp.**

Największe znaczenie dla jakości oferty studiów podyplomowych ma **właściwy dobór wykładowców** oraz **procedury oceny osiągnięć słuchaczy pod kątem efektów kształcenia**. Kolejnymi czynnikami były **jasne zasady i metody naboru słuchaczy studiów podyplomowych, względnie jednorodne- pod kątem potrzeb kształcenia- grupy słuchaczy, budowanie oferty studiów „od dołu”, wykorzystywanie nowoczesnych technologii ICT w celu poprawy i zindywidualizowania komunikacji pomiędzy słuchaczami i wykładowcami** oraz **standaryzowanie opisu efektów kształcenia, ułatwiające porównywanie ofert studiów podyplomowych**.

Interesujących wniosków dostarcza analiza opinii respondentów odnośnie poziomu decyzyjnego, na jakim kształtowana jest oferta studiów podyplomowych. Punktem odniesienia jest tutaj kwestia decentralizacji odpowiedzialności za ostateczny obraz tej oferty. W trakcie badania wykładowcy **wyraźnie opowiedzieli się za modelem zdecentralizowanym**, który przewiduje **budowanie oferty studiów podyplomowych „od dołu”**. W modelu tym oferta budowana jest w oparciu o propozycje pracowników, w szczególności kadry dydaktycznej, profesorów, kierowników katedr i instytutów. Można powiedzieć, że tworzona jest „bliżej słuchacza”. Alternatywą jest tworzenie oferty studiów w oparciu o model scentralizowany, gdzie podmiotem decyzyjnym jest jedna jednostka w ramach uczelni bądź wydziału.

Zdaniem wykładowców, główne problemy z jakimi mieli do czynienia, miały związek z relacjami, a dokładniej kontaktem między wykładowcą i słuchaczem. Z jednej strony dotyczyło to **braku możliwości zintensyfikowania kontaktu między wykładowcą i słuchaczem**, z drugiej **braku możliwości zindywidualizowania pracy wykładowcy z konkretnym słuchaczem**. Wśród najważniejszych trudności dostrzeganych przez wykładowców w trakcie ich pracy na studiach podyplomowych było **zbyt duże zróżnicowanie**

wiedzy słuchaczy w momencie rozpoczynania studiów. Należy uznać związek tak sformułowanego problemu z dwoma pozostałymi, bowiem **zróznicowanie poziomu wiedzy słuchaczy, czyli niejednolite pod tym względem grupy, wymagają bezwzględnie bardziej indywidualnego podejścia wykładowcy do każdego studenta.** To z kolei determinuje **konieczność częstszego kontaktowania się obu stron.** Być może przy wykorzystaniu technik nauczania na odległość, ze szczególnym uwzględnieniem e-learningu oraz m-learningu. Niestety może być to utrudnione, ponieważ znaczna grupa wykładowców, wskazywała na **zbyt małe wykorzystanie komputerów i Internetu w procesach kształcenia.**

Najrzadziej wykładowcy wskazywali na **czas zajęć niedostosowany do potrzeb wynikających z założonych celów kształcenia** oraz **niewystarczające umiejętności w obszarze aktywizujących metod kształcenia.**

Wykładowcy w trakcie badania wykazali się wysoką świadomością faktu, że w warunkach współczesnego rynku edukacyjnego **rosną oczekiwania studentów wobec elementów oferty edukacyjnej.** Dotyczą one zarówno **poziomu wykładowców, jak i materiałów edukacyjnych.** Jednocześnie słuchacze są coraz bardziej świadomi swoich oczekiwań, i potrafią je **dokładnie sprecyzować.** Przejawia się to również w poszukiwaniu takich ofert kształcenia, które byłyby „**szyte na miarę**” według potrzeb konkretnego słuchacza. Stosowane **formy nauczania powinny być bardziej zróznicowane, a materiały dydaktyczne dostępne w każdym momencie „na wyciągnięcie ręki”.** Studentom zależy również na tym, by **materiał opracowany był w sposób syntetyczny i skrótowy.**

Relatywnie niższym odsetkiem wskazań ze strony wykładowców charakteryzowało się spostrzeżenie, że obecnie **pojawia się nacisk na wprowadzanie metod e-learningowych.** Zdecydowana większość wykładowców potwierdziła tę tendencję, jednakże w porównaniu z innymi trendami, odsetek wskazań „na tak” był mniejszy. To tak, jakby wykładowcy nie dostrzegali, że zastosowanie metod e-learningowych daje możliwość spełniania oczekiwań, opisanych w trendach o wyższym udziale wskazań potwierdzających. Należy do nich również, niewymienione wcześniej stwierdzenie, że studenci oczekują także **wprowadzenia zróznicowanych możliwości pozyskiwania wiedzy poza salą wykładową.**

Większość wykładowców – blisko 65% – już w trakcie badania posiadała pewne doświadczenia w wykorzystywaniu technik e-learningowych lub m-learningowych oraz akceptowała je w swojej pracy.

Wykładowcy **generalnie dostrzegają pozytywne aspekty** związane z wykorzystaniem technik nauczania na odległość w kształceniu osób dorosłych. Największa grupa wykładowców zgodziła się z tezą, że techniki nauczania na odległość **ułatwiają dostęp do materiałów dydaktycznych**. Kolejna z opcji, charakteryzujących się najwyższym odsetkiem wykładowców dotyczyła **motywacji do nauki**. Wykładowcy potwierdzają również tezę, że techniki nauczania na odległość **znacznie przyspieszają proces nauczania** oraz **pozwalają na lepszy kontakt z wykładowcą**.

Wszystkie pozostałe charakterystyki technik nauczania na odległość, wymienione w ankiecie, stanowiły ich wady i były wskazywane przez zdecydowanie mniejszą liczbę wykładowców. Zdaniem wykładowców techniki nauczania na odległość mogą **przedłużać proces nauczania** jak również **zniechęcać do pogłębiania wiedzy**. Pojawiły się również głosy, że techniki nauczania na odległość **depersonalizują osoby uczestniczące w procesie kształcenia**, jak również **wymagają większej samodyscypliny ze strony studenta**.

Wciąż najbardziej popularną wśród wykładowców metodą pracy ze słuchaczami jest **tradycyjny wykład**. Został on wskazany jako jedna z najczęściej stosowanych form współpracy ze słuchaczami przez blisko 84% wykładowców. Blisko połowa badanych stosuje również **studia przypadków** oraz **pracę zespołową**. Niemal co trzeci wykładowca deklarował również, że wśród trzech najczęściej stosowanych przez niego metod są **gry decyzyjne**. Około 29% wykładowców wykorzystuje podczas pracy ze słuchaczami **techniki multimedialne**. Najmniejszy odsetek wykładowców wskazywał na **symulacje**, jako jedną z trzech najczęściej stosowanych przez siebie form pracy ze słuchaczami.

Na podstawie wyników badania zweryfikowano postawione hipotezy szczegółowe dla grupy słuchaczy studiów podyplomowych. Wyniki weryfikacji hipotez zawarto w tabeli nr 10.

Tabela 10. Problemy badawcze i hipotezy szczegółowe odnoszące się do wykładowców studiów podyplomowych

PROBLEM BADAWCZY	HIPOTEZA	WERYFIKACJA
<p>Problem 1.: Jakie jest miejsce studiów podyplomowych oraz uczelni wyższych na rynku usług edukacyjnych dla osób dorosłych?</p>	<p>Hipoteza H1: Studia podyplomowe oraz uczelnie wyższe stanowią istotne ogniwo systemu kształcenia ustawicznego w Polsce.</p>	POZYTYWNA
<p>Problem 2.: Jakie doświadczenie posiadają wykładowcy w zakresie form kształcenia osób dorosłych?</p>	<p>Hipoteza H2: Wykładowcy uczelni wyższych największe doświadczenie posiadają w zakresie studiów I i II stopnia oraz studiów podyplomowych, w mniejszym stopniu uczestnicząc w szkoleniach, kursach, konsultingu.</p>	POZYTYWNA
<p>Problem 3.: Jakie działania zorientowane na podnoszenie jakości kształcenia podejmowane są na uczelniach wyższych?</p>	<p>Hipoteza H3: Wśród działań, służących podniesieniu jakości kształcenia na uczelniach wyższych dominują działania zorientowane na poziom nauczania. W mniejszym stopniu uczelnie koncentrują się na zwiększaniu elastyczności oferty, jak również na stosowaniu technologii informatycznych.</p>	POZYTYWNA
<p>Problem 4.: Jakie czynniki, w opinii prowadzących zajęcia, skłaniają osoby dorosłe do podejmowania nauki na studiach podyplomowych oferowanych przez uczelnie wyższe?</p>	<p>Hipoteza H4: Osoby dorosłe podejmujące naukę na studiach podyplomowych kierują się zwykle prestiżem dyplomu ukończenia studiów oraz chęcią zdobycia wiedzy w konkretnej dziedzinie.</p>	POZYTYWNA
<p>Problem 5.: Które obszary organizacji i zarządzania studiami podyplomowymi mogą mieć największe, a które najmniejsze znaczenie dla kształtowania jakości studiów i satysfakcji uczestników?</p>	<p>Hipoteza H5: Największy wpływ na jakość studiów oraz satysfakcję uczestników mogą mieć czynniki związane z usprawnieniem administracji studiami, indywidualizacją procesu kształcenia jak również wykorzystaniem technologii informatycznych.</p>	POZYTYWNA

PROBLEM BADAWCZY	HIPOTEZA	WERYFIKACJA
Problem 6.: Z jakimi trudnościami wykładowcy studiów podyplomowych najczęściej mają do czynienia podczas swojej pracy?	Hipoteza H6: Główne trudności, z jakimi mają do czynienia wykładowcy, dotyczą głównie braku możliwości indywidualnego podejścia do studentów oraz niedopasowania treści oraz form kształcenia do ich oczekiwań, również ze względu na brak wiedzy wykładowców na temat stopnia zróżnicowania poziomu wiedzy i potrzeb słuchaczy.	POZYTYWNA
Problem 7.: Jakie podstawowe trendy w zakresie kształcenia osób dorosłych obserwowane są przez wykładowców?	Hipoteza H7: W opinii wykładowców, w najbliższym czasie będą rosły oczekiwania słuchaczy wobec oferty studiów podyplomowych. W szczególności będą oni oczekiwali większej elastyczności oferty, a tu głównie indywidualnego podejścia do słuchacza.	POZYTYWNA
Problem 8.: Jakie jest doświadczenie wykładowców oraz jaka jest ich opinia w zakresie wykorzystania technik nauczania na odległość?	Hipoteza H8: Wykładowcy studiów podyplomowych posiadają niewielkie doświadczenie w zastosowaniu technik nauczania na odległość. Dostrzegają w nich jednak szansę na poprawę skuteczności procesu kształcenia, jak również zwiększenie stopnia indywidualizacji oferty edukacyjnej.	CZĘŚCIOWO POZYTYWNA (wykładowcy deklarowali relatywnie duże doświadczenie w stosowaniu technik nauczania na odległość)
Problem 9.: Jakie metody pracy ze słuchaczami są najczęściej stosowane przez wykładowców?	Hipoteza H9: Wykładowcy w zbyt małym stopniu stosują metody aktywizujące, uwzględniające specyfikę uczenia się osób dorosłych.	POZYTYWNA

Źródło: opracowanie własne

W związku z pozytywną weryfikacją większości hipotez szczegółowych należy również pozytywnie zweryfikować hipotezę główną dla grupy osób prowadzących zajęcia na studiach podyplomowych, stwierdzając, że **dostrzegają oni istotne znaczenie zarówno uczelni wyższych jak również studiów podyplomowych w kształceniu przez całe życie. Na konkurencyjność studiów podyplomowych będą wpływały głównie czynniki związane z**

indywidualizacją procesu kształcenia poszczególnych słuchaczy, jak również wykorzystanie technologii informatycznych, głównie w kontekście nauczania na odległość.

Wyniki badania ankietowego, odnoszące się do opinii osób prowadzących zajęcia na studiach podyplomowych na temat oferty edukacyjnej uczelni wyższych uprawniają również do weryfikacji w części hipotezy głównej dla całego procesu badawczego. Wskazują one bowiem na niedostatki w ofercie edukacyjnej uczelni wyższych w zakresie studiów podyplomowych, odnoszące się do niskiej elastyczności w zakresie reagowania na potrzeby rynku pracy, braku zindywidualizowanego podejścia do słuchaczy, jak również wciąż niewystarczającego wykorzystania technologii informatycznych.

Podsumowanie i rekomendacje

Badania przeprowadzone w grupie osób prowadzących zajęcia na studiach podyplomowych dostarczyły istotnych informacji odnoszących się do postrzegania przez nich oferty edukacyjnej uczelni wyższych w zakresie kształcenia przez całe życie. Wykładowcy potwierdzili jednoznacznie, że **szkoły wyższe są niezwykle istotnym**, choć nie jedynym podmiotem rynku edukacyjnego dla osób dorosłych, natomiast studia podyplomowe stanowią ważny element oferty edukacyjnej.

Wykładowcy uczestniczący w badaniu potwierdzili, że uczelnie, z którymi współpracują, posiadają ofertę kształcenia przygotowaną z myślą o osobach dorosłych, powracających do nauki, choć największe doświadczenie mają w studiach I i II stopnia oraz studiach podyplomowych. Zdecydowanie mniejsze zaś w krótkich kursach, szkoleniach bądź konsultingu.

Wykładowcy jednomyślnie wskazywali, że do najważniejszych działań obecnych na uczelniach wyższych a związanych z ofertą kształcenia należą badanie satysfakcji uczestników studiów oraz dbałość o poziom nauczania. Jednak dostrzegając rozwój i dynamikę zmian w procesach związanych z kształceniem przez całe życie, osoby prowadzące zajęcia, wskazywały na działania, które w najbliższych latach będą wymagały wdrożenia na uczelniach wyższych. Zostały one zestawione w tabeli nr 11.

Do najważniejszych działań, wyznaczających kształt oraz konkurencyjność oferty edukacyjnej uczelni wyższych w zakresie studiów podyplomowych w przyszłości będą należały aktywności związane z większym wykorzystaniem technologii nauczania na odległość, w tym technologii mobilnych, podniesieniem indywidualizacji procesu kształcenia pod kątem oczekiwań konkretnego słuchacza, jak również lepszym dopasowaniem programów kształcenia do oczekiwań rynku pracy.

Słuchacze studiów podyplomowych powinni znaleźć się w centrum zainteresowania uczelni, które do katalogu swoich usług powinny wprowadzić takie kategorie jak doradztwo zawodowe oraz edukacyjne. Doradcy edukacyjni (brokerzy edukacyjni) będą czuwać nad właściwym doбором oraz dopasowaniem oferty kształcenia do potrzeb pojedynczego

słuchacza. By stało się to możliwe, konieczne będzie nie tylko intensyfikowanie wykorzystania technik informatycznych, ale również uznawanie kompetencji słuchaczy, które zostały zdobyte w kształceniu poza uczelnią.

Tabela 11. Działania związane z ofertą studiów podyplomowych wymagające wdrożenia na uczelniach wyższych

Działanie	Odsetek wykładowców
<i>Kształcenie wykorzystujące technologie mobilne (m- learning)</i>	42,36%
<i>Podział zakresu kształcenia na mniejsze części</i>	38,92%
<i>Dostosowanie oferty studiów do wymagań rynku pracy</i>	36,45%
<i>Zwiększenie elastyczności oferty kształcenia wg zróżnicowanych oczekiwań uczestników</i>	34,98%
<i>Prowadzenie studiów w systemie e- learning</i>	32,51%
<i>Przygotowywanie kierunków studiów we współpracy z firmami i instytucjami rynku pracy</i>	32,02%
<i>Wprowadzenie doradztwa edukacyjnego i zawodowego</i>	31,03%
<i>Uznawanie kompetencji słuchacza, zdobytych w kształceniu poza uczelnią</i>	31,03%
<i>Uwzględnianie w programach kształcenia tzw. kompetencji kluczowych</i>	31,03%
<i>Stosowanie szkoleń i kursów dla wykładowców, rozwijających umiejętności prowadzenia zajęć z osobami dorosłymi</i>	30,05%

Źródło: opracowanie własne

Na jakość studiów oraz satysfakcję uczestników bez wątpienia wpływ mają poszczególne aspekty związane z organizacją i zarządzaniem studiami podyplomowymi. Najważniejsze z nich zostały przedstawione w tabeli nr 12.

Uczelnie również w aspekcie organizacyjnym powinny dążyć do zwiększenia wykorzystania technologii ICT, zarówno w administrowaniu studiami, jak również w intensyfikacji kontaktu między wykładowcami i słuchaczami. Oferta studiów podyplomowych powinna być budowana „od dołu”, a właściwe procedury ułatwiać lepszy dobór wykładowców, formowanie bardziej jednorodnych pod kątem kształcenia grup słuchaczy oraz optymalizację oceny osiągnięć słuchaczy pod kątem efektów kształcenia.

Tabela 12. Najważniejsze aspekty związane z organizacją i zarządzaniem studiami podyplomowymi w opinii wykładowców

Aspekty organizacji i zarządzania ofertą edukacyjną
<i>Odpowiedni dobór wykładowców z uwzględnieniem właściwych proporcji pomiędzy kadrą akademicką i praktykami</i>
<i>Wykorzystanie technologii ICT, w celu poprawy i zindywidualizowania komunikacji między słuchaczami i wykładowcami</i>
<i>Jasne zasady i metody naboru studentów</i>
<i>Procedury oceny osiągnięć słuchaczy pod kątem efektów kształcenia</i>
<i>Standaryzowanie opisu efektów kształcenia, ułatwiające porównywanie ofert studiów podyplomowych</i>
<i>Względnie jednorodne pod kątem potrzeb kształcenia grupy słuchaczy</i>
<i>Budowanie oferty studiów „od dołu”, w oparciu o propozycje pracowników (kadry dydaktycznej, profesorów, kierowników katedr i instytutów), wynikające z ich kompetencji</i>
<i>Wykorzystanie technologii informatycznych w administracji studiami podyplomowymi</i>

Źródło: opracowanie własne

W trakcie badania wskazano również na najważniejsze obszary problemowe oraz pewne trendy, które będą wskazywały kierunki zmian w ofercie edukacyjnej uczelni wyższych w zakresie studiów podyplomowych w przyszłości. Zostały one przedstawione w sposób syntetyczny w tabeli nr 13.

Jak widać w zestawieniu, za dominujące problemy w opinii wykładowców, należy uznać te, które mają związek z relacjami, a dokładniej kontaktem między wykładowcą i słuchaczem. Z jednej strony dotyczy to **braku możliwości zintensyfikowania kontaktu między wykładowcą i słuchaczem**, z drugiej **braku możliwości zindywidualizowania pracy wykładowcy z konkretnym słuchaczem**. Wśród najważniejszych trudności dostrzeganych przez wykładowców w trakcie ich pracy na studiach podyplomowych znalazło się **zbyt duże zróżnicowanie wiedzy słuchaczy w momencie rozpoczynania studiów**. Należy uznać związek tak sformułowanego problemu z dwoma pozostałymi, bowiem **zróżnicowanie poziomu wiedzy słuchaczy, czyli niejednolite pod tym względem grupy, wymagają bezwzględnie bardziej indywidualnego podejścia wykładowcy do każdego studenta**. To z kolei

determinuje **konieczność częstszego kontaktowania się obu stron**. Tak zarysowany problem będzie implikował w przyszłości wzrost wykorzystania technik nauczania na odległość, ze szczególnym uwzględnieniem e-learningu oraz m-learningu.

Tabela 13. Najważniejsze obszary problemowe oraz obserwowane trendy przez wykładowców

Obszary problemowe	Obserwowane trendy
<i>Brak możliwości zindywidualizowania pracy z konkretnym słuchaczem</i>	<i>Rosnące oczekiwania słuchaczy wobec wykładowców</i>
<i>Zbyt duże zróżnicowanie wiedzy słuchaczy „na wejściu”</i>	<i>Bardzo sprecyzowane oczekiwania słuchaczy wobec studiów</i>
<i>Brak możliwości częstszych spotkań ze słuchaczami</i>	<i>Rosnące oczekiwania słuchaczy wobec materiałów edukacyjnych</i>
<i>Niewystarczające kompetencje merytoryczne słuchaczy</i>	<i>Oczekiwanie przez słuchaczy oferty „szytej na miarę”</i>
<i>Zbyt małe wykorzystanie komputerów i Internetu w procesach kształcenia</i>	<i>Oczekiwanie dostępności materiałów dydaktycznych w każdym momencie i „na wyciągnięcie ręki”</i>
	<i>Oczekiwanie zastosowania bardziej zróżnicowanych sposobów nauczania</i>
	<i>Oczekiwanie elastycznego łączenia form nauczania</i>

Źródło: opracowanie własne

Z zestawienia wynika, że współcześnie studenci stają się coraz bardziej wymagającymi „klientami” instytucji oferujących usługi edukacyjne, jednocześnie potrafiącymi precyzyjnie określić, czego oczekują. Studenci wymagają zindywidualizowanego podejścia w postaci oferty „szytej na miarę”. Są wymagający wobec wykładowców oraz materiałów, którymi się oni posługują. Stawianie oczekiwań słuchaczy studiów podyplomowych w centrum zainteresowania uczelni, powinno stać się głównym priorytetem w ich polityce edukacyjnej.

Spis tabel

Tabela 1. Oczekiwane kompetencje kadry kierowniczej	10
Tabela 2. Oczekiwane kompetencje pracowników	11
Tabela 3. Problemy badawcze i hipotezy szczegółowe odnoszące się do słuchaczy studiów podyplomowych	17
Tabela 4. Formy kształcenia, w których uczestniczyli wykładowcy wg odsetka wskazań	30
Tabela 5. Ranking źródeł wiedzy na temat oferty studiów podyplomowych	44
Tabela 6. Ranking metod nauczania stosowanych przez wykładowców	47
Tabela 7. Opinie na temat nauczania na odległość (wg odsetka wszystkich wskazań)	54
Tabela 8. Zestawienie barier w nauczaniu na studiach podyplomowych	58
Tabela 9. Ranking zjawisk obserwowanych współcześnie w związku z prowadzeniem studiów podyplomowych	61
Tabela 10. Problemy badawcze i hipotezy szczegółowe odnoszące się do wykładowców studiów podyplomowych	67
Tabela 11. Działania związane z ofertą studiów podyplomowych wymagające wdrożenia na uczelniach wyższych	71
Tabela 12. Najważniejsze aspekty związane z organizacją i zarządzaniem studiami podyplomowymi w opinii wykładowców	72
Tabela 13. Najważniejsze obszary problemowe oraz obserwowane trendy przez wykładowców	73

Spis wykresów

Wykres 1. Struktura badanych według płci.....	21
Wykres 2. Struktura badanych według wieku.....	21
Wykres 3. Struktura badanych według uczelni, z którą współpracują	22
Wykres 4. Struktura badanych według formy współpracy z uczelnią.....	23
Wykres 5. Doświadczenie w pracy na studiach podyplomowych.....	24
Wykres 6. Struktura respondentów wg obszaru, jaki wykładają	24
Wykres 7. Tytuł naukowy wykładowcy	25
Wykres 8. Struktura badanych wg województw	26
Wykres 9. Rozkład odpowiedzi na pytanie o ofertę kształcenia przygotowaną z myślą o potrzebach osób dorosłych powracających do nauki	28
Wykres 10. Uczestnictwo wykładowców w formach kształcenia osób dorosłych (wg odsetka respondentów).....	29
Wykres 11. Działania związane z ofertą kształcenia na studiach podyplomowych, podejmowane na uczelniach.....	35
Wykres 12. Znaczenie aspektów dotyczących organizacji i zarządzania studiami podyplomowymi z punktu widzenia wpływu na poziom satysfakcji słuchaczy (opinia wykładowców).....	39
Wykres 13. Czynniki determinujące wybór studiów podyplomowych (wg odsetka respondentów).....	43
Wykres 14. Najczęściej stosowane formy pracy na studiach podyplomowych (wg odsetka respondentów).....	46
Wykres 15. Ocena jakości kształcenia podmiotów rynku edukacji ustawicznej.....	49
Wykres 16. Doświadczenia wykładowców w wykorzystaniu e-learningu bądź m-learningu w ramach studiów podyplomowych	50
Wykres 17. Akceptacja wykładowców dla metod e-learnigowych (n=131)	51
Wykres 18. Opinie na temat nauczania na odległość (wg odsetka respondentów).....	53
Wykres 19. Bariery w prowadzeniu zajęć na studiach podyplomowych (wg odsetka respondentów).....	56
Wykres 20. Zjawiska obserwowane współcześnie przez wykładowców studiów podyplomowych (wg odsetka respondentów)	59

Załącznik nr 1 Kwestionariusz ankietowy

Kwestionariusz ankiety

Szanowni Państwo,

Zwracamy się z uprzejmą prośbą o wzięcie udziału w badaniu, na potrzeby projektu UE: „PI-Knowledge@Work – zintegrowany model kształcenia przez całe życie na uczelniach wyższych. Projekt jest realizowany przez Zachodniopomorską Szkołę Biznesu w Szczecinie.

Ideą projektu jest stworzenie rozwiązań dotyczących studiów podyplomowych (procedur, standardów działania, narzędzi IT, itp.), sprzyjających kształtowaniu przez uczelnie oferty tych studiów zgodnie z wymogami uczenia się przez całe życie (lifelong learning – LLL).

Celem niniejszego badania jest uzyskanie informacji na temat Państwa doświadczeń i oczekiwań wiążących się realizacją kształcenia w ramach studiów podyplomowych (SP) realizowanych w Państwa uczelni. Ankieta służy celom badawczym i ma poufny charakter.

Dziękujemy za udział w badaniu

-
1. Czy Pani/ Pana uczelnia (lub wydział) posiada ofertę kształcenia przygotowaną z myślą o potrzebach osób dorosłych powracających do nauki?
    - A) tak
    - B) nie
    - C) nie wiem

  2. W jakich formach kształcenia osób dorosłych powracających do nauki, oferowanych przez uczelnie wyższe brał Pan/Pani udział w roli prowadzącego zajęcia?
    - A) studia I lub II stopnia
    - B) studia doktoranckie
    - C) studia podyplomowe
    - D) szkolenia zakończone certyfikatem
    - E) krótkie kursy
    - F) konsulting
    - G) szkolenia zamknięte (zamawiane przez firmy)
    - H) inne, jakie .....

3. Proszę wskazać (wstawiając znak X w poniższej tabeli), które z poniższych działań mają miejsce, lub które z nich Pan/i zdaniem należy wdrożyć, odnosząc się do oferty studiów podyplomowych, realizowanych na Pan/i uczelni:

lp.	wyszczególnienie	mają miejsce	należy wdrożyć	nie wiem czy mają miejsce
A.	oferta studiów podyplomowych dostosowana do wymagań rynku pracy			
B.	uwzględnianie aspektów praktycznych, m.in. poprzez prowadzenie zajęć przez wykładowców spoza środowiska akademickiego (praktyków biznesu)			
C.	aktywizujące metody kształcenia (w tym, dzięki dostępowi do bezprzewodowego Internetu)			
D.	szkolenia, kursy dla wykładowców na studiach podyplomowych rozwijające umiejętności prowadzenia zajęć z osobami dorosłymi			
E.	przygotowywanie kierunków studiów podyplomowych we współpracy z przedsiębiorstwami i instytucjami rynku pracy			
F.	tworzenie elastycznej oferty kształcenia uwzględniającej zróżnicowany poziom kompetencji i oczekiwań uczestników			
G.	prowadzenie studiów podyplomowych w systemie e-learning			
H.	kształcenie wykorzystujące technologie mobilne (m-learning)			
I.	podział zakresu kształcenia na mniejsze części, które można opanować w różnym czasie i w różnych systemach (w tym, opartych na technologiach IT)			
J.	doradztwo edukacyjne i zawodowe (pomoc w określeniu realnych potrzeb w zakresie kształcenia)			
K.	badanie efektów kształcenia (diagnoza kompetencji uczestników na początku i końcu studiów podyplomowych)			
L.	uznawanie kompetencji uczestnika studiów podyplomowych, zdobytych w kształceniu poza uczelnią			
M.	dbałość o poziom nauczania; ewaluacja sposobu prowadzenia zajęć (ankiety, hospitacje i in.)			
N.	udostępnianie materiałów i in. pomocy dydaktycznych on-line			
O.	badanie satysfakcji uczestników studiów podyplomowych			
P.	multimedialne metody szkoleniowe (learning by doing)			
Q.	uwzględnienie w programach kształcenia tzw. kompetencji kluczowych, istotnych dla aktywności i rozwoju osobistego (typu: przedsiębiorczość, komunikacja interpersonalna, praca w zespole, znajomość j. obcych i ICT)			
R.	inne – jakie?.....			

4. Jak ocenia Pan/Pani znaczenie poniższych aspektów dotyczących organizacji studiów podyplomowych, w kontekście ich wpływu na jakość tych studiów i satysfakcję uczestników?

(Oceny odpowiednio: 1- najmniejsze, 2 - niskie, 3 - średnie, 4 - wysokie, 5 - największe znaczenie)

Lp.	wyszczególnienie	1	2	3	4	5
A.	dostęp słuchaczy do informacji nt. programu kształcenia, rozkładu zajęć, itp.					
B.	wykorzystanie technologii informatycznych w administracji SP (np. elektroniczna rekrutacja, bieżąca informacja i obsługa studentów w trakcie SP)					
C.	jasne zasady i metody naboru studentów SP (trafność kryteriów kwalifikacyjnych, rzetelność procedur, rozpoznanie potrzeb słuchaczy w zakresie kształcenia)					
D.	standaryzowanie opisu efektów kształcenia, ułatwiające porównywanie ofert SP					
E.	procedury oceny osiągnięć słuchaczy pod kątem efektów kształcenia					
F.	czytelne zasady, kryteria i źródła doboru wykładowców SP (uwzględniające m.in. kompetencje wykładowców, proporcje pomiędzy kadrą akademicką i praktykami itp)					
G.	oferowanie krótszych cykli kształcenia na studiach podyplomowych					
H.	wykorzystanie nowoczesnych technologii ICT w celu poprawy i zindywidualizowania komunikacji pomiędzy słuchaczami SP i wykładowcami (konsultacje, czaty, itp.)					
I.	względnie jednorodne - pod kątem potrzeb kształcenia - grupy słuchaczy					
J.	budowanie oferty studiów podyplomowych „od dołu” – propozycje pracowników (kadry dydaktycznej, profesorów, kierowników katedr i instytutów), wynikające z ich kompetencji					
K.	budowanie oferty studiów podyplomowych „od góry” – w ramach centralnej jednostki dla całej uczelni lub wydziału					
L.	inne – jakie?.....					

5. Jakie czynniki - Pana/i zdaniem - decydują o wyborze konkretnej oferty przez słuchacza studiów podyplomowych, spośród dostępnych możliwości kształcenia ustawicznego (inne SP, kursy, szkolenia, itp.)? *(proszę wybrać maksymalnie 3)*

- A) prestiż uczelni
- B) większy prestiż świadectwa ukończenia studiów podyplomowych niż świadectwa ukończenia szkolenia
- C) potrzeba uzyskania uprawnień w danej dziedzinie
- D) gwarancja wykwalifikowanej kadry wykładowców
- E) chęć zdobycia wiedzy w wybranej przez siebie dziedzinie
- F) chęć zdobycia umiejętności w wybranej przez siebie dziedzinie
- G) możliwość kontakt z ludźmi z określonego środowiska zawodowego
- H) warunki cenowe
- I) gwarancja praktyczności kształcenia
- J) znaczna liczba godzin szkoleniowych
- K) nowoczesne metody kształcenia i obsługi studiów (w tym wykorzystujące technologie ICT)
- L) zapotrzebowanie na określone kwalifikacje na rynku pracy
- M) program studiów (zakres tematyczny, aktualność itp.)
- N) związek programu kształcenia z praktyką/ duży udział praktycznych aspektów w programie kształcenia
- O) gwarancja dopasowania kształcenia do indywidualnych potrzeb uczestnika
- P) oddelegowanie przez pracodawcę
- Q) inne – jakie? .....

6. Jak, w oparciu o swoje dotychczasowe doświadczenia i obserwacje, ocenia Pan/i poszczególne podmioty rynku usług edukacji ustawicznej pod kątem jakości oferowanych usług (różnorodność oferty, przydatność w karierze zawodowej, sposób świadczenia usług, dostępność cenowa itp.)?

(Oceny odpowiednio: 1- najniższa, 2- niska, 3 – średnia, 4 – wysoka, 5 – najwyższa)

Lp	Podmioty rynku usług	1	2	3	4	5	Nie mam zdania
A.	publiczne szkoły wyższe						
B.	prywatne szkoły wyższe						
C.	prywatne firmy i instytucje szkoleniowe						
D.	publiczne instytucje kształcenia ustawicznego (centra kształcenia ustawicznego, ośrodki doskonalenia zawodowego, itp.)						
E.	oświatowe placówki dla dorosłych (szkoły dla dorosłych)						

7. Jakie są najczęściej stosowane przez Pana/Pani formy pracy ze słuchaczami studiów podyplomowych? (Proszę wybrać max 3)
- A) wykłady
  - B) gry decyzyjne
  - C) symulacje
  - D) studia przypadków (case study)
  - E) praca w grupach
  - F) techniki multimedialne
  - G) inne – jakie?.....
8. Czy w ramach studiów podyplomowych prowadzi/a Pan/i zajęcia z wykorzystaniem e-learning lub m-learningu?
- A) tak
  - B) nie (*przejdź do pytania 10*)
9. Czy odpowiada Panu/i taka forma zajęć?
- A) tak
  - B) nie
10. Czy uważa Pan/Pani, że techniki nauczania na odległość (wybierz max. 3 odp.):
- A) znacznie przyspieszają proces nauczania
  - B) ułatwiają dostęp do materiałów dydaktycznych
  - C) pozwalają na lepszy kontakt z wykładowcą
  - D) motywują do nauki
  - E) zniechęcają do pogłębiania wiedzy
  - F) przedłużają proces nauczania
  - G) mają znikomy wpływ na przebieg nauki
  - H) inne –jakie? .....
11. Jakie bariery/ trudności Pan/Pani napotyka prowadząc zajęcia w ramach SP? (można zaznaczyć dowolną ilość odpowiedzi):
- A) zbyt liczne grupy
  - B) czas zajęć niedostosowanych do potrzeb wynikających z założonych celów kształcenia
  - C) niewystarczające umiejętności w obszarze aktywizujących metod kształcenia
  - D) niewystarczające umiejętności w obszarze metod kształcenia dostosowanych do potrzeb osób dorosłych powracających do nauki
  - E) niewystarczające kompetencje merytoryczne słuchaczy,
  - F) brak możliwości zindywidualizowania pracy z konkretnym słuchaczem,
  - G) brak możliwości częstszych spotkań ze słuchaczami,

- H) brak jednoznacznej wizji kompetencji słuchacza „na wyjściu”
- I) zbyt duże zróżnicowanie wiedzy słuchaczy „na wejściu”
- J) niska motywacja słuchaczy do aktywnego uczestniczenia w zajęciach
- K) zbyt małe wykorzystywanie multimedialnych materiałów szkoleniowych w procesie kształcenia
- L) zbyt małe wykorzystanie komputerów i Internetu w procesach kształcenia
- M) inne – jakie?.....

12. Wykładając na studiach podyplomowych zaobserwował/a Pan/Pani, że:

(Przy wybranej odpowiedzi proszę wstawić X)

Lp.	Wyszczególnienie	tak	nie
A.	wzrasta wiek słuchaczy		
B.	rosną oczekiwania wobec wykładowców		
C.	studenci przychodzą na studia z bardzo sprecyzowanymi oczekiwaniami		
D.	rosną oczekiwania wobec materiałów edukacyjnych		
E.	studenci coraz częściej oczekują oferty edukacyjnej „szytej na miarę”		
F.	pojawił się nacisk na wprowadzenie metod e-learningowych		
G.	studenci oczekują bardziej zróżnicowanych sposobów nauczania		
H.	studenci oczekują wprowadzenia zróżnicowanych możliwości pozyskiwania wiedzy poza salą wykładową		
I.	istnieje coraz większy nacisk, aby materiały dydaktyczne dostępne były w każdym momencie „na wyciągnięcie ręki”		
J.	studenci preferują syntetycznie, skrótowo opracowany materiał		
K.	studenci domagają się możliwości elastycznego łączenia form nauczania z jakich korzystają podczas studiów		

Metryczka:

1. Płeć: K   M
2. Wiek:
  - A) 25-30 lat
  - B) 31-40 lat
  - C) 41-50 lat
  - D) 50 lat i więcej
3. Miejscowość: .....
4. Województwo: .....
5. Nazwa uczelni .....
6. Uczelnia realizująca studia podyplomowe, w ramach których prowadzi Pan/Pani zajęcia:
  - A) prywatna
  - B) publiczna
7. Jaka jest forma współpracy Pani/ Pana z uczelnią wyższą, na której prowadzi Pani/ Pan zajęcia w ramach studiów podyplomowych?
  - A) pracownik etatowy uczelni
  - B) praktyk (spoza uczelni)
  - C) wykładowca zatrudniony na umowę zlecenia
8. Jak długo prowadzi Pan/Pani zajęcia na SP?
  - A) 1 rok – 3 lata
  - B) 4 lata – 7 lat
  - C) 8 lat i więcej
9. Prowadzi Pan/Pani zajęcia na studiach podyplomowych w obszarze:
  - A) ekonomii
  - B) zarządzania
  - C) informatyki
  - D) inne – jakie?.....
10. Jaki jest Pana/Pani stopień naukowy?
  - A) mgr
  - B) dr
  - C) dr hab.
  - D) prof. zw.

Dziękujemy!